

SA DINOGODOGORAE TE ZONE Sa Vinabakala

Sa dinogodogorae hie koasa guguana e Zisu Karisito si vata dogoro nia Tamasa koe Zisu pude na vina padapadae tadina tinitonā pu kaqu ta evāna koari na totošo mumudi pa vinabetona sa kasia popoa. Meke garunia Zisu sa Nana mateana pude vata dogoro nia koe Zone. Zone si keke koari ka manege rua aposito^d. Sa dinogodogorae sapu kamo koa sa si ta kubere pa totošo sipu ta nono^ovala sari na tie te Karisito, sina koa gua koasa dia rina^onera^one koe Zisu Karisito sapu Asa mo sa Ba^onara, gua. Sa ^onati binalabala tanisa tie kubekubere si pude va ^oninira ia sa rina^onera^one tadina tie koa rina vina tatara te Tamasa, meke pude va manoti sari na tie pu tiro ia, meke pude sovuti pude koa va nabu pa rina^onera^one, koari na totošo tasuna meke pa ^oninova^ovala koari na dia kana.

Pa soku vasina koasa buka hie si koadia sari kaiqa puku dinogodogorae, sapu ta vala vina padapadae mae gua pa Buka Hope koana, sapu ele ta gilnadi koari na tie te Karisito koari na rane arini, ba kote lopu ta gilana tugo koari soku tie. Sari ^onati binalabala koa sa buka hie si guahe: (1) Koadia sari na ^oninira^onira kaleadi pu kanai sari na tie te Tamasa pa kasia popoa, gina kote koa ta sigiti meke mate si kaiqa. (2) Zisu si na Ba^onara, meke kaqu va kilasi Sa sari doduru pu kana ia sa Tamasa meke kaqu koa mataqara si Asa koa rini. (3) Sa Tamasa si kaqu pia valeani sari doduru tie Tanisa pu koa va nabu pa rina^onera^one, gua tugo sarini pu tava mate pa dia rina^onera^one koa Sa.

Be vea votivotikaedi gua sari na binalabala na vivinei koasa vina bakalana sa buka hie, ba sa ^onati binalabala

si bakala: sapu pa korapana Karisito sa Baṅara, si kaqu va kilasa va ineti Tamasa sari doduru Nana kana, kamo koe Setani, meke kaqu ta pia nia, na tamanae nia ri Nana tie raṅeraṅedi sa Maṅauru vaqura, meke sa kasia popoa vaqura, pana hokoto sa minataqara hie.

Sari na Nati Pinaqapaqahana sa Buka Hie

Sa vina bakala meke sa zinama tataru kekenu. Hinia 1:1-8

Sa pinodalaena sa dinogodogorae. Hinia 1:9-20

Sari na leta la koari ka zuapa ekelesia. Hinia 2:1 kamo hinia 3:22

Sa vinahesi koe Tamasa meke sa Lami pa Maṅauru. Hinia 4:1 kamo hinia 5:14

Sari ka zuapa tinokotokoro. Hinia 6:1 kamo hinia 8:1

Sari ka zuapa ivivu. Hinia 8:2 kamo hinia 11:19

Sa vinaripera koari na ṅiniraṅira kaleadi meke sa ekelesia. Hinia 12:1 kamo hinia 14:5

Sari na dinogodogorae tanisa vinakilasa mumudi. Hinia 14:6-20

Sari ka zuapa sisiovona tinaṅaziri te Tamasa. Hinia 15:1 kamo hinia 16:21

Sa tinahuara tanisa popoa Babiloni. Hinia 17:1 kamo hinia 19:5

Sa minataqara koa holana. Hinia 19:6 kamo hinia 20:15

Sa Maṅauru vaqura, sa kasia popoa vaqura, meke sa Zerusalema vaqura. Hinia 21:1 kamo hinia 22:5

Sa vinabetona sa vivinei. Hinia 22:6-21

Zinama Tuketukele

¹ Hie sa dinogodogorae pa guguana e Zisu Karisito, sapu e Tamasa si vata dogoro nia koe Zisu koari na tiṅitona pu lopusana kaqu ta evaṅa. Tozi vura ni Zisu koari Nana nabulu, tozoso garunia Sa sa Nana mateana, pude vata gilana ni koe Zone. ² Ke tozi vura ni e Zone sari doduru gua pu ele dogori sa. Meke hiera gua si tozi Zone koasa

guguana sa inavoso sapu mae guana koe Tamasa, sapu ele tava sosode va hinokara koe Zisu Karisito. ³ Tamanae si arini pu tiroi, na avosi sari na zinama kinorokorotae hire, meke va tabei saripu ta kubere vasina! Ura na ele tata mae sa totošo, sapu kaqu tava gorevura sari doduru gua pu tozi vura ni Sa hire.

Sari na Zinama te Zone koari ka Zuapa Ekelesia

⁴ Arau Zone si kubere atu koa gamu ka zuapa ekelesia pa popoa Esia:*

Mani koa koa gamu sa tataru variharupi meke sa binule pu mae guadi koe Tamasa, meke koari ka zuapa Maqo-maqo pa kenuna sa Nana habohabotuana Baṅara. Asa sa Tamasa sapu koa pukerane, meke korapa koa kamahire, meke sapu kaqu mae. ⁵ Meke mae guadi tugo koe Zisu Karisito, sa tie va sosode ta raṅena. Asa sa tie sapu turu pule va kenu pa minate, meke sa Baṅara tadi na baṅara pa popoa pepeso. Meke tataruni gita, na vata rupaha gita Sa koari nada sinea pa eharana soti.* ⁶ Meke vata evaṅaeni gita Nana butubutu hiamā Sa, pude nabulu nia sa Nana Tamasa, sa Tamana. Mani koa koe Zisu Karisito sa vīnahesi, meke sa ṅiniraṅira ninae rane ka rane! Emeni.*

⁷ Dotu, korapa mae pa lei si Asa! Meke kaqu dogoro sotia ri doduru tie si Asa, meke arini tugo pu huma ia si Asa. Meke kaqu kabo na talotaṅa sisigiti nia ri doduru tinoni pa popoa pepeso si Asa. Ke mani ta evaṅa tugo sapu gua asa! Emeni.*

⁸ Meke zama sa Baṅara, “Arau tugo sa kekenu* meke sa mumudi, sa Tamasa pu tagoi sari doduru ṅiniraṅira,

---

* 1:4 Ekd 3:14; Rev 4:5   * 1:5 Ais 55:4; Sam 89:27   * 1:6 Ekd 19:6; Rev 5:10   * 1:7 Dan 7:13; Mt 24:30; Mk 13:26; Lk 21:27; 1 Tes 4:17; Zak 12:10; Zn 19:34,37   * 1:8 Sa zinama Quriki “Alpha meke Omega” ginuana si na “kekenu meke sa mumudi.”

sapu koa pukerane, meke korapa koa kamahire, meke sapu kaqu mae,” gua.*

Sa Dinogodogorae pa Guguana Karisito

⁹ Arau si e Zone, sa tasimia pa rinaⁿerane meke na turaⁿamia pa tinasigiti, meke sapu koa va nabu somanae koa gamu pa Binaⁿara te Tamasa, meke pa tinoa keke koe Zisu Karisito. Na tie ta pusi^qu si rau, ke ta veko pa nusa Patimosi, sina tozi vura nia rau sa zinama te Tamasa, sapu sa inavosona sa guguana e Zisu Karisito. ¹⁰ Koasa rane tanisa Baⁿara, sipu korapa koa pa ⁿniraⁿira tanisa Maqomaqo Hope si rau, si avosia rau si keke mamalaiⁿi sapu zama va ululae pa mudiqu, guana buki. ¹¹ Meke zama guahe si Asa: “Mu kubere gore ni pa buka saripu dogori goi, mamu garunu lani koari ka zuapa ekelesia pu koadi pa pinaqaha popoa Esia: pa Episasi, pa Simaena, pa Peqamamu, pa Taeatira, pa Sadisi, pa Piladelapia, meke pa Laodisia,” gua.

¹² Ke liⁿana si rau pude dogoria sapu esei beka si korapa zama mae koa rau, gua. Meke dogori rau sari ka zuapa tuturuana zuke qolo.* ¹³ Meke koa nana pa varikorapadi ri ka zuapa tuturuana zuke, si keke sapu doⁿo guana keke tuna na tie, sapu poko gele doduru gore kamo pa nenena, meke na dikuru qolo si Asa pa raqaraqana Sa.* ¹⁴ Meke sa batuna meke sari na kaluna si keoro sisigiti, guana vulu babe na sinou, meke sari na matana si guana huruⁿu nika.* ¹⁵ Meke sari na nenena si guana boronizi pu ⁿedala sisigiti. Meke sa mamalaiⁿina Sa si guana ovaⁿadi ri na tovovo vari tomotomoidi.* ¹⁶ Meke taⁿini Sa pa kali lima mataona sari ka zuapa pinopino, meke vura mae pa

* 1:8 Rev 22:13; Ekd 3:14   * 1:12 Ekd 28:4, 29:5   * 1:13 Dan 7:13, 10:5
* 1:14 Dan 7:9, 10:6   * 1:15 Izk 1:24, 43:2

nuzuna Sa sa magu varipera sapu naru varikali, meke sa isumatana si nedala guana rimata pana korapa rane.

¹⁷ Meke sipu dogoria tugo rau si Asa, si matagutu sisigiti si rau, ke hoqa gore pa nenena guana tie matequ. Meke va opo nau lima mataona Sa si rau, meke zama: “Mu lopus matagutu! Arau mo sa kekenu meke sa mumudi.*

¹⁸ Dotu, Arau mo si Asa sapu toana! Ele mate tu si Rau, ba kamahire si toa hola ninae rane ka rane si Arau. Tagoa Rau doduruna sa niniranira, hola nia sa minate, meke sarini pu koa pa popoa tadi na tie matedi. ¹⁹ Ego, mu kuberi sari na tiniona pu dogori goi, saripu ta evana kamahire, meke saripu kote ta evana vugo repere. ²⁰ Hie sa ginugua tomena tadi ka zuapa pinopino, saripu dogori goi pa kali lima mataoqu, meke sari ka zuapa tuturuana zuke qolo. Sari ka zuapa pinopino, si sari ka zuapa mateana tadi ka zuapa ekelesia, meke sari ka zuapa tuturuana zuke si sari ka zuapa ekelesia.

2

Sa Inavoso La koa Rini pa Episasi

¹ Mamu kubere la guahe koasa mateana tanisa ekelesia pa Episasi:

Hire tugo sari na zinama tanisa pu tanini pa kali lima mataona sari ka zuapa pinopino, meke ene pa vari korapadi ri ka zuapa tuturuana zuke qolo: ² Gilania Rau sa mia tinavete, sapu tavetavete nalinali si gamu pa mia ninabulu pa korapa tinasuna, meke soto va nabu si gamu pa rinerane, meke etuli gamu sari na tie kaleadi, meke ele podeki gamu saripu poza puleni apositolo^d, meke va sosodei gamu sapu kokohadi si arini. ³ Ele turu va nabu si gamu pa rinerane, meke pa mia tinavete ninabulu pa

---

* 1:17 Ais 44:6, 48:12; Rev 2:8, 22:13

korapa tinasuna koasa guguaqu Rau, meke lopu hite luara pania gamu sa rinanerane.

⁴ Ba hiera mo sapu lopu qetu nia Rau koa gamu: Lopu tataru nau gamu si Rau, gua sapu tatasana. ⁵ Mi balabala ia sa mia tataru tatasana meke kamahire meke vea ululu gua sa hinoqa gore tamugamu asa. Mi kekere koari na mia sinea, mamu taveti sari na tinavete gua sapu taveti gamu tatasana. Ba be lopu kekere pule gamu, si kote atu kamo koa gamu si Rau, meke vagi pania sa mia tuturuana zuke pa nana vasina. ⁶ Ba hie sapu qetu nia Rau koa gamu, sapu kukiti ni gamu sari na tinavete tadi na puku tie pu ta pozae Nikolesiani, sari tinavete sapu Arau ba kukiti ni.

⁷ Asa sapu ari talinana si mani avosia gua sapu zama nia sa Maqomaqo Hope koari na ekelesia!* Koarini pu turu va nabu pa dia rinanerane koa Rau osolae kamo sa vinabetona, si kaqu va malumi Rau pude hena ia sa vuana sa huda tinoa, sapu toqolo pa korapa inuma tolavaena te Tamasa.

Sa Inavoso La koarini pa Simaena

⁸ Mamu kubere la guahe koasa mateana tanisa ekelesia pa Simaena:*

Hire sari na zinama tanisa Kekenu meke sa Mumudi, sapu ele mate ba toa pule. ⁹ Gilania Rau sapu ta nonovala si gamu, meke sapu koa malana si gamu; ba tagotago hola tugo si gamu pa tinoa Maqomaqo! Gilania Rau sapu zama nonovala gamu arini pu poza puleni tie Ziu, ba namu kari hokara tu, sina na puku vinarigara mo pa sinaqoqi^d te Setani si arini. ¹⁰ Mi lopu matagutu nia sa tinasuna sapu lopu sana kote atu raza koa gamu. Tozini gamu Rau sapu kaiqa gamu si kote vala ni gamu sa Devolo* pa

---

* 2:7 Zen 2:9; Rev 22:2; Izk 28:13, 31:8   * 2:8 Ais 44:6, 48:12; Rev 1:17, 22:13   * 2:10 Sa Devolo si keke pozana e Setani.

vetu varipusi pude podeke gamu, meke ka manege puta rane si kote koa ta sigiti si gamu. Ke mi turu va nabu pa rinaⁿerane osolae kamo sa minate, meke kaqu poni gamu Rau sa tinoa hola sapu guana pinia. ¹¹ Asa sapu ari taliⁿana si mani avosia gua sapu zama nia sa Maqomaqo Hope koari na ekelesia!* Arini pu turu va nabu pa dia rinaⁿerane koa Rau osolae kamo sa vinabetona, si lopu kaqu ta vala koasa vina kilasa koa holana koa sa minate vina rua.

Sa Inavoso La koa Rini pa Peqamamu

¹² Mamu kubere la guahe koasa mateana tanisa ekelesia pa Peqamamu:

Hire sari na zinama tanisa pu tagoa sa magu varipera sapu ⁿaru varikali. ¹³ Gilania Rau vasina koa si gamu. Asa sa vasina sapu koa sa habohabotuana meke koa baⁿara se Setani. Ba turu va nabu mia tu si gamu, meke lopu hite oso nia gamu sa mia rinaⁿerane koa Rau, gua tugo pa totošo sapu tava mate se Anitipasi. Lopu hite makudo tozi vura nia sa sa guguaqu Rau koari na tie.

¹⁴ Ba ka visavisa ginugua mo hire si lopu qetu ni Rau koa gamu. Koadia koa gamu sari kaiqa tie pu lulia sa vina tumatumae te Belami^d, sapu va tumatumae nia sa koe Balaki, pude turaⁿa va sea i sari na tie Izireli, pude henai sari na ginani sapu ele tava vukivukihi la koari na beku, meke pude evaⁿia sa vinari riqihi.* ¹⁵ Meke gua tugo, sapu koadia sari kaiqa tie pa korapa mia gamu, pu lulia sa vina tumatumae tadi na puku tie pu ta pozae Nikolesiani. ¹⁶ Ego, mi kekere koari na mia sinea! Be lopu gua, si kote lopu sana atu raza ni gamu magu varipera Rau sapu vurana mae pa ⁿuzuqu Rau.

---

* 2:11 Rev 20:14, 21:8   * 2:14 Nab 22:5,7, 25:1-3, 31:16; Diut 23:4

¹⁷ Asa sapu ari talina si mani avosia gua sapu zama nia sa Maqomaqo Hope koari na ekelesia! Koarini pu turu va nabu pa dia rinanerane osolae kamo sa vinabetona, si kaqu poni ni mana tomena Rau si arini. Meke kaqu hopeke poni patu keoro Rau si arini, vasina ta kubere si keke pozapoza vaqura, sapu loke tie gilania, ba telena mo asa pu vagina sa.*

Sa Inavoso La koa Rini pa Taeatira

¹⁸ Mamu kubere la guahe koasa mateana tanisa ekelesia pa Taeatira:

Hiera sa zinama tanisa Tuna Tamasa, sapu guana hurunu nika sari na matana, meke nedala sisigiti guana boronizi sari na nenena. ¹⁹ Gilani Rau sari na mia tinavete, na tataru, na rinanerane, meke sari na mia tinavete ninabulu, meke soto va nabu si gamu pa rinanerane pa korapa tinasuna. Gilania Rau sapu tavetavete va ninirae hola si gamu kamahire, hola nia sapu tatasana. ²⁰ Ba hiera mo sapu lopu qetu nia Rau koa gamu: Ura lopu hite hukatia gamu se Zezibelo, sa barikaleqe sapu poza pule nia poropita te Tamasa, gua. Meke pa nana vina tumatumae si turana va sea i sa sari na Qua nabulu pude somana pa hahanana maqota na gua, meke pude henai sari na ginani pu ele tava vukivukihidi la koari na beku.*

²¹ Ele ponía toso Rau si asa, pude mani luara panía sa nana hahanana varivosa, ba lopu hiva si asa. ²² Gua asa ke kote va kilasia Rau si asa pa minoho, meke sarini pu baratana si asa, si kote vata sigiti va sisigiti pani Rau si arini, be guana lopu kekere si arini koari na sinea tanisa.

²³ Meke kaqu va matei tugo Rau sari doduru koburu tanisa, pude va sosodea koari doduru ekelesia, sapu Arau mo gilana betoi sari doduru bulodia ri na tie, meke kaqu

* 2:17 Ekd 16:14-15, 16:33-34; Zn 6:48-50; Ais 62:2, 65:15

* 2:20 1 Ban

16:31; 2 Ban 9:22,30

hopeke pia gamu Rau si gamu doduru, koasa padana sa mia tinavete, meke kaqu va kilasi Rau sari na mia sinea.*

²⁴ Ba koa gamu kaiqa Qua tie pa Taeatira pu lopu somana nia sa vina tumatumae kaleana tanisa, meke lopu ele va nonogai gamu sari na ginugua golomodi na tomedi te Setani saripu pozai rini, si lopu kote ponini gamu pule Rau si kaiqa tinarae mamatadi. ²⁵ Ba mi tuqe va nabua sapu tagoa gamu, osolae kamo sa Qua minae. ²⁶⁻²⁷ Meke arini sapu turu va nabu, meke evaⁿia sapu gua hiva nia Rau osolae kamo sa vinabetona, si kaqu poni ni ⁿiniraⁿira Rau koari na butubutu, kekeⁿoⁿo sapu gua vagia Rau koasa Tamaqu. Kaqu tagoi rini sari doduru ⁿiniraⁿira pude baⁿara ni sari na butubutu, meke kaqu va kilasi rini sari na tie, guana raro patu sapu ta bele va umumu.* ²⁸ Meke kaqu poni ni pinopino habia Rau si arini.

²⁹ Asa sapu ari taliⁿana si mani avosia, gua sapu zama nia sa Maqomaqo Hope koari na ekelesia!.

3

Sa Inavoso La koa Rini pa Sadisi

¹ Mamu kubere la guahe koasa mateana tanisa ekelesia pa Sadisi:

Hire tugo sari na zinama tanisa pu totoli ni sari ka zuapa Maqomaqona sa Tamasa, meke sari ka zuapa pinopino. Gilani Rau sari na mia tinavete. Balabala ia rina tie sapu toa si gamu koa Rau gua, ba lokari; namu guana tie matemia si gamu.

² Ke mi vaⁿunu gamu, mamu va ⁿiⁿira ia sa mia tinoa maqomaqo sapu tata matena. Ura ele dogoria Rau sapu lopu gotogoto sari na mia tinavete pa din^oo te Tamasa.

³ Mi balabala ia sapu gua ele tava tumatumae nia, meke

* ^{2:23} Sam 7:9; Zer 17:10; Sam 62:12   * ^{2:26-27} Sam 2:8-9

avosia gamu. Mi va tabea sa vina tumatumae asa, mi kekere pule koari na mia sinea. Ba be lopu va η unu si gamu, si kote atu golomo koa gamu si Rau, guana tie hikohiko. Meke lopu kote gilania gamu sa totošo sapu kote atu kamo si Rau.*

⁴ Ba koadia tugo koa gamu pa Sadisi sari ka visavisa tie saripu lopu ele va boni sari na dia poko koari na dia hahanana kaleadi. Ura arini tugo si kote pokopoko keoro meke ene tura η ae koa Rau, sina garo tugo si arini.

⁵ Arini pu turu va nabu pa dia rina η era η e osolae kamo sa vinabetona, si kote poko nia sa poko keoro gua asa, meke lopu kote huara pani Rau sari na pozadia koasa buka tinoa, meke kote helahelae ni Rau pa kenuna sa Tamaqu, meke koari Nana mateana sapu arini si na tie Taqarau.*

⁶ Asa sapu ari tali η ana si mani avosia gua sapu zama nia sa Maqomaqo Hope koari na ekelesia.

Sa Inavoso La koa Rini pa Piladelapia

⁷ Mamu kubere la guahe koasa mateana tanisa ekelesia pa Piladelapia.*

Hire tugo sari na zinama tanisa pu hopena meke hinokara. Asa mo sapu tagona sa vidulu* te Devita, meke pana tukelia Sa sa sasada, si loke tie kote boka tuku pulea, meke pana tukua Sa, si loke tie kote boka tukele pulea si asa.

⁸ Gilani Rau sari na mia tinavete. Dotu, ele poni gamu Rau si keke sasada tukelena meke sapu loke tie kote boka tuku ia pude nabulu Nau. Gilania Rau sapu vasinahite mo

---

* 3:3 Mt 24:43-44; Lk 12:39-40; Rev 16:15   * 3:5 Ekd 32:32-33; Sam 69:28; Rev 20:12; Mt 10:32; Lk 12:8   * 3:7 Ais 22:22; Zob 12:14   * 3:7 Sa ginuana sa vidulu te Devita si guahe: e Karisito si na Ba η ara pa tutina e Devita koasa Bina η ara te Tamasa, meke arini pu hiva ni Sa, si va nuquru la i Sa pa Nana bina η ara.

sa mia n̄inira n̄ira, ba kopu ni gamu sari na Qua zinama, meke lopu hite oso nia gamu sa pozaqu Rau.

⁹ Dotu, sarini pu koa pa sinaqoqi te Setani si poza pule ni tie Ziu, gua, ba namu lokari hokara. Kaqu ososo ni Rau si arini pude atu, meke hoqa kokotu n̄u pa kenumia gamu pude va lavata gamu, meke kote gilania rini sapu tataruni gamu Rau si gamu.* ¹⁰ Ele kopu va n̄o n̄o ni gamu sari na Qua tinarae pa mia sinoto koa Rau pa tinasuna, gua asa ke kaqu va sare gamu tugo Rau koasa toso tasuna sapu kote raza mae, pude podeki saripu koa koasa kasia popoa.

¹¹ Lopu sana kaqu atu kamo si Rau. Ke mi kopu valeana nia sapu gua ele vagia gamu, pude lopu ta hukata si gamu pude vagia sa mia pinia. ¹² Ura arini pu turu va nabu pa dia rina n̄erane osolae kamo sa vinabetona, si kote va eva n̄ae guni Rau na dedegere koa sa Zelepade tanisa Qua Tamasa. Meke kote koa hola si arini vasina. Meke kote kuberia Rau koarini sa pozana sa Qua Tamasa, meke sa pozana sa vasileana nomana tanisa Qua Tamasa, sapu sa Zerusalem vaqura, sapu kote gorevura mae guana koe Tamasa pa Ma n̄auru, meke kote kuberia tugo Rau koarini sa pozaqu vaqurana.* ¹³ Asa sapu ari tali n̄ana, si mani avosia gua sapu zama nia sa Maqomaqo Hope koari na ekelesia.

Sa Inavoso La koa Rini pa Laodisia

¹⁴ Mamu kubere la guahe koasa mateana tanisa ekelesia pa Laodisia:*

Hire tugo sapu zama nia Sa sapu ta pozae Emeni. Sa tie va sosode ta ran̄ena meke hinokara, Asa sa Ba n̄ara koari doduru pu ta kuri koe Tamasa. ¹⁵ Gilani Rau sari na mia tinavete. Lopu ibu, meke lopu ma n̄ini si gamu. Sa Qua hiniva si pude ibu, babe ma n̄ini si gamu, ¹⁶ ba lopu

* 3:9 Ais 49:23, 60:14; Ais 43:4

* 3:12 Rev 21:2; Ais 62:2, 65:15

* 3:14

mañini meke lopu ibu si gamu, gua asa ke kote lua pani gamu Rau pa ñuzuqu. ¹⁷ Zama si gamu, ‘Na tie tagotago mami si gami, na soku mami likakalae; meke lopu hite ehaka nia gami si keketona,’ gua. Ba namu lopu gilania tu gamu sapu guana tie malaña sisigiti, na variva taru, na habahuala, na behu meke dodoho mia si gamu. ¹⁸ Hie tugo sa Qua zinama varitokae koa gamu. Mi mae holua koa Rau sa qolo sapu tava viana pa nika, pude mi koa tagotago hinokara. Mi holua sa poko keoro mamu va sagea, pude mi va paeria sa kinurekurena sa mia dinodoho. Mi holui tugo kaiqa meresena mamu va honi lani pa matamia pude mi dodogorae. ¹⁹ Saripu tataru ni Rau si gegesi na va tonoti Rau. Ke mi luara pani sari na mia sinea pude soto va ñinira koa Rau.*

²⁰ Dotu! Korapa turu si Rau pa sasada meke kikia, be avosia ke tie sa mamalaiñiqu meke tukelia sa sasada, si kote nuquru la si Rau, meke somana henahena koa sa, meke asa si kote somana henahena koa Rau.

²¹ Meke arini pu turu va nabu pa dia rinañerane osolae kamo sa vinabetona, si kote va malumi Rau pude somana habotu koasa Qua habotuana Bañara, meke somana tagoa tugo sa ñinirañira koasa Qua Binañara, gua sapu ele koa mataqara si Rau, meke somana habotu koasa habotuana Bañara tanisa Tamaqu, meke somana tagoa tugo Rau sa ñinirañira koasa Nana Binañara. ²² Asa sapu ari taliñana si mani avosia, gua sapu zama nia sa Maqomaqo Hope koari na ekelesia,” gua si asa.

4

Vinahesi pa Mañauru

¹ Meke sipu beto saripu gua sara, si doño la si rau, meke dogoria rau, si keke sasada ta tukelena pa Mañauru. Meke

---

* 3:19 ZT 3:12; Hib 12:6

sa tie sapu avoso kekenua rau, sapu sa mamalainina si guana buki si zama: “Sage mae tani, maqu va dogoro nigo sapu gua kote ta evana vugo repere,” gua. ² Meke hinoqa koa si rau pa niniranira tanisa Maqomaqo Hope, meke dogoria rau pa Manauru si keke sapu korapa habotu Nana koasa niati habotuana Banara.* ³ Meke Asa sapu habotu vasina, si donodono guana patu sapu viana guana qelasi, meke zinara guana ehara. Meke keke bigobigo sapu buma guana patu emerolo*, si vari likohae nia sa habotuana Banara. ⁴ Meke pa vari likohaena sa niati habotuana Banara, si koadia pule sari ka hiokona made habotuana banara. Meke habotu dia vasina sari ka hiokona made koimata, saripu pokopoko keoro meke toropae ni dia sari na toropae banara saripu ta tavetae qolo. ⁵ Meke vura va hodaka mae koasa niati habotuana Banara sa malarana sa kapi, meke ta avoso sa pidalana sa paka manauru na lulusu. Meke pa kenuna sa niati habotuana Banara si koadia sari ka zuapa zuke hurunidi. Arini sari ka zuapa Maqomaqona sa Tamasa.* ⁶ Meke koa nana pa kenuna sa niati habotuana Banara si keke tinitona, sapu dono guana kolo sapu bule sisigiti, meke kekenono guana na qelasi viana. Meke pa vari likohaena sa niati habotuana Banara asa, si koadia sari ka made kurukuru toadi, saripu tale matadi mo kenudi na mudidi.* * ⁷ Sa kurukuru kekenu si dono guana laione, meke sa vina rua si dono guana bulumakao kokoreo, meke sapu vina nieta si dono guana tie mo sa isumatana, meke sa vina made si dono gua tugo na atata tapuruna. ⁸ Meke hopeke onomo tatapurudi sari ka made kurukuru hire, meke tale matadi mo doduru tinidi si arini, meke pa kauru tatapurudi ba gua tugo.

* 4:2 Izk 1:26-28, 10:1 * 4:3 Sa patu emerolo hie si buma guana karamahi.

* 4:5 Ekd 19:16; Rev 8:5, 11:19, 16:18; Izk 1:13; Rev 1:4; Zak 4:2 * 4:6 Izk 1:22 * 4:6 Izk 1:5-10, 10:14

Meke rane na boŋi si lopu makudo zama guahe sa dia vinalesi:*

“Hopena, hopena, hopena sa Baŋara, sa Tamasa sapu tagoi sari doduru ŋiniraŋira,
sapu koa pukerane, meke korapa koa kamahire, meke sapu kaqu mae,” gua.

⁹ Meke doduru totošo vahesiheŋia, na va lavalavatia, meke zama leana la ia ri ka made kurukuru toadi si Asa pu habotuna koasa ŋati habotuana Baŋara, meke sapu toa hola ninae rane ka rane, ¹⁰ si hoqa todoŋo sari ka hiokona made koimata pa kenuna Sa, pu habotu koasa ŋati habotuana Baŋara, meke vahesia rini si Asa, sapu toa hola ninae rane ka rane. Meke pa vinalesi si veko lani rini pa kenuna sa ŋati habotuana Baŋara sari na dia toropae baŋara, meke zama:

¹¹ “Ke Tamasa mami Baŋara, garomu tugo pude vagia Goi sa vinalesi, na vina lavata meke na ŋiniraŋira.

Ura Agoi mo kuri sari doduru likakalae,
meke pa Mua hiniva mo Goi si koa meke toa si arini,”
gua.

5

Sa Kinubekubere Ta Viquŋuna meke sa Lami

¹ Meke dogoria rau si keke pepa ta viquŋuna pa kali lima mataona si Asa pu habotu koasa habotuana Baŋara. Sa pepa si koa betoi na kinubekubere pa karu kalina, meke ka zuapa tokoro si tuku va nabua. ² Meke dogoria rau si keke mateana ŋinirana, sapu velavela va ululae guahe: “Esei si garona pude va maluari sari na tokoro koa sa, meke repahia sa pepa ta viquŋuna?” gua. ³ Ba namu loke tie pa Maŋauru babe pa pepeso babe pa kauruna sa pepeso

---

* 4:8 Izk 1:18, 6:2-3, 10:12

si garo pude va maluari, meke tiro ia si asa. ⁴ Ke kabo lamo si rau, sina loke tie hokara si ta dogoro, sapu garona pude tukelia meke tiro ia sa kinubekubere ta viqusuna asa.

⁵ Meke zama mae guahe koa rau si keke ri kasa koimata ta ronuedi: “Mu lopu kabo. Dotu, sa Laione pa butubutu te Ziuda, sapu tuti gorena mae gua koe Devita, si ele koa mataqara. Asa si garona pude va maluari sari ka zuapa tokoro, meke repahia sa pepa ta viqusuna,” gua.

⁶ Meke do η o la si rau, meke dogoria rau si keke Lami^d, korapa turu Nana pa kokorapana sa η ati habotuana Ba η ara, meke vari likohae nia ri ka made kurukuru toadi, meke sari na koimata, si Asa. Ba sa Lami, si guana ele tava matena tu. Ka zuapa sari na kikihona meke ka zuapa matana, sapu sari ka zuapa Maqomaqona sa Tamasa, pu ta garunu la pa doduruna sa kasia popoa.* ⁷ Meke la vagia sa Lami sa pepa ta viqusuna pa kali lima mataona si Asa, pu habotu koasa η ati habotuana Ba η ara. ⁸ Meke sipu ele ade vagia sa Lami sa pepa ta viqusuna, si hoqa todo η o sari ka made kurukuru toadi, meke sari ka hiokona made koimata pa kenuna sa Lami. Hopeke ta η ini mike, na baolo qolo si arini, saripu si η i na vina uququ ruqa huma η a lea, sapu sari na vinaravara tadi na tie te Tamasa.* ⁹ Meke kera nia rini si keke kinera vaqurana, sapu guahe:*

“Garomu tugo Goi pude ade vagia sa pepa ta viqusuna,
meke va maluari sari na tokoro koa sa.
Ura ele tava mate si Goi,
meke koasa eharamu Goi
si holu vagi Goi sari kaiqa rina tie koari ninae butubutu, na vinekala, meke na popoa, pude na tie te Tamasa.

¹⁰ Ele vata eva η ae ni keke butubutu hiama Goi si arini,*
pude nabulu nia sa nada Tamasa,

* 5:6 Ais 53:7; Zak 4:10   * 5:8 Sam 141:2   * 5:9 Sam 33:3, 98:1; Ais 42:10

* 5:10 Ekd 19:6; Rev 1:6

meke kaqu va baṅari rini sari na tie pa popoa pepeso,” gua.

¹¹ Meke doṅo la si rau, meke avosi rau sari na mamalaiṅidi rina vuro tina mateana. Turu vari likohae nia rini sa ṅati habotuana Baṅara, meke sari ka made kurukuru toadi, meke sari ka hiokona made koimata.*

¹² Meke kera va ululae guahe si arini:

“Sa Lami sapu ele tava mate, si garona tugo pude tava lavata,

sina tanisa tugo sa binaṅara, sa tinagotago, sa tinumatumae, sa ṅiniraṅira, sa tinolava, sa vina lavata, meke sa vinahesi!” gua.

¹³ Beto asa si avosi rau mamalaiṅidi sari doduru vina podaka pa Maṅauru na pepeso, meke pa kauruna sa pepeso, meke pa kolo, meke sari doduru pu koa pa doduru vasina, saripu kera guahe:

“Mani koa koa Sa pu habotu koa sa ṅati habotuana Baṅara meke sa Lami,

sa vinahesi, sa vina lavata, sa tinolava, sa ṅiniraṅira ninae rane ka rane!” gua.

¹⁴ Meke olaṅa sari ka made kurukuru toadi, “Emeni!” Meke hoqa todoṅo sari ka hiokona made koimata ta ronuedi, meke vahesia si Asa.

6

Sari na Tokorona sa Pepa Ta Viquisuna

¹ Meke sipu va maluarua sa Lami sa tokoro vina keke, si doṅo la si rau. Beto asa si avosia rau si keke ri ka made kurukuru toadi sapu velavela va ululae guana paka maṅauru, meke zama: “Vura mae,” gua. ² Meke doṅo la si rau meke dogoria rau si keke hose keoro. Meke koi nana koasa si keke tie pu taṅinia nana si keke bokala, meke ta

---

* 5:11 Dan 7:10

vala koasa si keke toropae banara. Meke vura taloa si asa, guana tie varane sapu koa va mataqara pa vinaripera.*

³ Meke sipu va maluaria sa Lami sa tokoro vina rua, si avosia rau sa kurukuru toana vina rua sapu zama: “Vura mae!” gua. ⁴ Meke vura mae gana si keke hose zinara. Meke ta vala koasa tie pu koi pa hose sa niniranira pude vagi pania sa binule koasa popoa pepeso, pude di variva matematei gedi sari na tie. Meke ta vala koasa si keke magu varipera lavata, meke taluarae la si asa.*

⁵ Meke sipu va maluaria sa Lami sa tokoro vina neta, si avosia rau sa kurukuru toana vina neta sapu zama: “Vura mae!” gua. Ke dono la si rau, meke dogoria rau si keke hose mumuho; sa tie sapu koi koasa si taninia nana pa limana si keke sikele.* ⁶ Meke avosia rau si keke mamalaini sapu mae pa vari korapadia ri ka made kurukuru toadi, sapu zama: “Sage hola sa hinolu ginani, keke kilo palava huiti mo si padana sa tinabara pa keke rane, meke gua tugo sa tinabara koari ka neta kilo palava bale. Ba mu lopu nonovalia sa oela meke sa vaeni sapu koa pa inuma!” gua.

⁷ Meke sipu va maluaria sa Lami sa tokoro vina made, si avosia rau sa kurukuru toana vina made, sapu zama: “Vura mae!” gua. ⁸ Meke dono la si rau, meke dogoria rau si keke hose sapu dono guana tata matena. Meke sa pozana sa tie sapu koi koasa si na Minate, meke luli tata pa mudina si keke sapu ta pozae, popoa tadi na tie matedi. Meke ta vala koarini sa niniranira pude di va matea si keke koari ka made pinaqahana sa butubutu tie pa kasia popoa koasa varipera, na sone, na oza, meke na kurukuru pinomodi, gua.*

---

* 6:2 Zak 1:8, 6:3,6   * 6:4 Zak 1:8, 6:2   * 6:5 Zak 6:2,6   * 6:8 Izk 14:21

⁹ Meke sipu va maluaria sa Lami sa tokoro vina lima, si dogori rau pa kauruna sa hope sari na maqomaqodi rina tie pu tava mate, sina tozi vura nia rini sa zinama te Tamasa, meke helahelae nia rini sa dia rinanerane koe Zisu. ¹⁰ Meke velavela va ululae guahe si arini: “Ke Banara, Agoi pu tagoi sari doduru niniranira; hopemu meke hinokara si Goi! Ve seunae gua meke kote va kilasi Goi sari na tie pa kasia popoa, saripu va mate gami si gami, pude hobei sari na ehara mami?” gua. ¹¹ Meke hopeke ta poni poko gele doduru sapu keoro si arini, meke ta tozi nia rini si pude aqa va nono si arini, osolae kote tava mate beto sari na nabulu turanadia, na tasidia koe Karisito saripu vizati sa Tamasa pude tava mate gua puta tugo arini, gua.

¹² Meke korapa dono la si rau sipu va maluaria sa Lami sa tokoro vina onomo, si kamo si keke niu ninirana hola pa popoa pepeso, meke ta ilirae muho sa rimata, meke ta ilirae zinara guana ehara sa sidara.* ¹³ Meke hoqa gore pa pepeso sari na pinopino pa manauru, guana vua piqi^d kubolodi, saripu nolo totosu hiru gorenin na givusu niburu.* ¹⁴ Podalae pa keke kalina, meke kamo pa keke kalina si hola taloa sa manauru guana pepa sapu ta viqusuna, meke sari doduru toqere na nunusa si tava rizu pa dia kokoana.*

¹⁵ Beto asa si govete meke koa tome pa bae, na qoqoro patu koari na toqere sari na banaarana sa popoa pepeso, na tie arilaedi, na tie tagotagodi, na tie pu tago niniranira, meke sari doduru pinausu, meke saripu lopu na pinausu.*

¹⁶ Meke zama la i rini sari na patu: “Mi hoqa mae koa gami,” meke koari na toqere, “Mi va paere gami koa Sa pu

---

* 6:12 Rev 11:13, 16:18; Ais 13:10; Zol 2:10,31, 3:15; Mt 24:29; Mk 13:24-25; Lk 21:25 * 6:13 Ais 34:4 * 6:14 Rev 16:20 * 6:15 Ais 2:19, 21

habotu pa nati habotuana Banara, meke koasa tinanaziri na vina kilasa tanisa Lami!* ¹⁷ Ura ele kamo mo he sa rane kaleana tanisa dia binugoro. Meke namu loke tie si kote boka govete nia sa vina kilasa sana,” gua sarini.*

7

Sari ka Keke Gogoto Made Navulu Made Tina Tinoni pa Butubutu Izireli

¹ Beto asa, si dogori rau sari ka made mateana, korapa turu dia koari ka made iiona sa kasia popoa, meke va bulei rini sari ka made givusu, pude lopu givusu la pa pepeso, pa lamana, babe koari na huda.* ² Beto asa si dogoria rau si keke mateana, sapu mae guana pa kali gasa rimata. Palekia sa sa tokoro sapu sa vina gilagila tanisa Tamasa toana, meke velavela va ululae la si asa koari ka made mateana, sarini pu ta poni niniranira pude va kaleania sa pepeso, meke sa lamana. ³ Meke zama sa mateana: “Mi lopu va kaleania sa pepeso, meke sa lamana, meke sari na huda, osolae ta tokoro paki nia tu rina nabulu pa raedi sa vina gilagila tanisa nada Tamasa,” gua.* ⁴ Meke avosia rau sa ninaedi ri pu ta tokoro nia sa vina gilagila te Tamasa pa raedi, sapu ari ka keke gogoto made navulu made tina tie, saripu mae guadi koari ka manege rua butubutu Izireli. ⁵⁻⁸ Meke hire sari ka manege rua butubutu Izireli, koa ri kasa arini, vasina mae guadi sari hopeke manege rua tina: Ziuda, Rubeni, Qadi, Asa, Napitalai, Manase, Simione, Livae, Isaka, Zeboloni, Zosepa meke Benisimane.

Sa Vinarigara Lavata

⁹ Beto asa si dono la si rau, meke dogoria rau si keke vinarigara lavata, sapu lopu boka ta nae. Mae guadi koari

* 6:16 Hoz 10:8; Lk 23:30 * 6:17 Zol 2:11; Mal 3:2 * 7:1 Zer 49:36; Dan

7:2; Zak 6:5 * 7:3 Izk 9:4,6

doduru hopehopeke butubutu, na popoa, meke pa ninæ vinekala, meke turu dia pa kenuna sa nati habotuana Banara, meke pa kenuna sa Lami. Pokopoko keoro gele doduru si arini, meke tanini dia pa limadi sari na kava huda pamu, pude va lavatia si Asa. ¹⁰ Meke velavela va ululae guahe si arini:

“Sa Tinaharupu si mæ guana koasa nada Tamasa, sapu habotu koasa nati habotuana Banara, meke mæ guana koasa Lami!” gua.

¹¹ Meke turu vari likohæ nia ri doduru mateana, na koimata ta ronuedi, meke sari ka made kurukuru toadi sa nati habotuana Banara, meke hoqa todono pa kenuna sa nati habotuana Banara sari doduru, meke vahesia rini sa Tamasa. ¹² Meke zama guahe si arini: “Uve, sa vinahesi, sa tinovala, sa tinumatumæ, sa zinama leana, sa vina lavata, sa niniranira, si tanisa nada Tamasa tugo ninæ rane ka rane. Emeni!”

¹³ Beto asa si keke rina koimata ta ronuedi si nanasa guahe koa rau: “Ari sei sari kasa sapu pokopoko keoro hire, meke pavei mæ guadi sari?” gua.

¹⁴ Meke olana la ia rau si asa: “Banara, agoi tu gilania. Arau lopu gilania.”* Meke zama mæ au sa, “Hire sari na tie pu koadi pa korapa ninovanovala kaleana hola meke vura mæ. Ele va via i rini sari na dia poko gele doduru pude tava keoro, pa eharana sa Lami. ¹⁵ Gua asa ke turu pa kenuna sa nati habotuana Banara te Tamasa si arini, meke nabulu nia si Asa rane na boni pa Nana Zelepade. Meke kote koa turani Sa si arini meke va aqori na kopu ni Sa. ¹⁶ Lopu kaqu ovia pule si arini, lopu kaqu memeha pule. Lopu kaqu nada i na rimata, babe ta sigiti nia sa manini.* ¹⁷ Ura sa Lami sapu koa pa kokorapana sa nati habotuana Banara, si kaqu kopu ni si arini, guana dia sepati. Meke

* 7:14 Dan 12:1; Mt 24:21; Mk 13:19   * 7:16 Ais 49:10

kote tura^{na} lani Sa si arini koari na bukahana sa kolo tinoa, meke lopu kote kabo na talota^{na} si arini.”*

8

Sa Tokoro Vina Zuapa

¹ Meke sipu va maluaria sa Lami sa tokoro vina zuapa si lopu hite kulu va kale sa Ma^{na}auru pa kukuru aoa.

² Meke dogori rau sari ka zuapa mateana saripu turu dia pa kenuna sa Tamasa, meke ta poni ni rini sari ka zuapa buki.

³ Meke keke mateana pule si mae, meke turu kapae nana pa hope tanisa vina uququ. Meke taⁿⁱnia nana si keke vovoina qolo vasina tava uqu sa vina uququ ruqa huma^{na} lea. Meke soku sari na vina uququ saripu ta poni ni sa, pude tomo lani koari na vinaravara tadi doduru tie te Tamasa koasa hope qolo, sapu koa pa kenuna sa ^{na}tati habotuana Ba^{na}ara.* ⁴ Meke sa tu^{na}hana sa vina uququ meke sari na vinaravara tadi na tie te Tamasa, si vura mae gua pa vovoina qolo pa limana sa mateana, meke sage la pa kenuna sa Tamasa. ⁵ Meke paleke la nia sa mateana sa vovoina vina uququ, meke va siⁿⁱ nia nika sa koasa hope, meke gona gore la nia sa sa nika pa popoa pepeso, ke malara va hodaka sari na kapi, meke pidala na lulusu sari na paka ma^{na}auru, meke niu sa popoa pepeso.*

Sari na Buki

⁶ Meke va namanama ivui ri ka zuapa mateana sari na buki pu taⁿⁱni rini pa limadia.

⁷ Meke sipu ivua sa mateana kekenu sa nana buki, si hoqa gore mae pa pepeso sari na kabukabue aesi, meke na nika sapu varihenie ehara. Meke ta sulu palae beto

---

* 7:17 Sam 23:1; Izk 34:23; Sam 23:2; Ais 49:10; Ais 25:8 * 8:3 Em 9:1; Ekd 30:1,3 * 8:5 Liv 16:12; Izk 10:2; Ekd 19:16; Rev 11:19, 16:18

si keke koari ka neta pinaqahana sa popoa pepeso, meke keke koari ka neta pinaqahadi rina hudahuda, meke sari doduru duduli buma pa popoa pepeso ba ta sulu palae.*

⁸ Beto asa si ivua sa mateana vina rua sa nana buki, meke ta oki gore la pa lamana si keke sapu dono guana keke toqere suluna sapu nomana hola. Meke ta ilirae ehara si keke koari ka neta pinaqahana sa lamana. ⁹ Meke keke koari ka neta pinaqahadi ri doduru tinitona toadi pa lamana si mate, meke keke koari ka neta pinaqahadi rina vaka si ta huara.

¹⁰ Beto asa si ivua sa mateana vina neta sa nana buki, meke hoqa gore mae guana pa manauru si keke pinopino lavata sapu hurunu guana zuke. Meke hoqa la ia si keke koari ka neta pinaqahadi rina ovuku, na leana, meke sari na bukaha.* ¹¹ Meke sa pozana sa pinopino hie, si e “Pasa.” Meke ta ilirae pasa si keke koari ka neta pinaqahana sa kolo, meke soku tie si mate nia, sina napoa rini sa kolo pasana hie.*

¹² Beto asa si ivua sa mateana vina made sa nana buki, meke tava huporo si keke koari ka neta pinaqahana sa rimata, na sidara, meke sari na pinopino. Meke keke koari ka neta pinaqahana sa rane si lopu rimata, meke keke koari ka neta pinaqahana sa boni si loke ruqaha, meke keke koari ka neta pinaqaha si lopu kalalasa sari na pinopino.*

¹³ Meke sipu dono la rau, si avosia rau si keke atata, sapu tetedoru nana panaulu hola pa galegalarane, sapu velavela va ululae guahe: “Madi talotana hola gedi si arini pu koa ia sa popoa pepeso, pana ta avoso sari na buki saripu kote ta ivu koari ka neta mateana pule,” gua si asa.

---

* 8:7 Ekd 9:23-25; Izk 38:22 * 8:10 Ais 14:12 * 8:11 Zer 9:15 * 8:12 Ais 13:10; Izk 32:7; Zol 2:10,31, 3:15

9

¹ Meke ivua sa mateana vina lima sa nana buki, meke dogoria rau si keke pinopino sapu ele hoqa gore mae pa pepeso, meke ta poni nia sa sa viduluna sa pou loke kokoina. ² Meke tukelia sa pinopino sa pou asa, meke vura sage mae pa pou sa tuṅaha muho, guana tuṅahana keke nika nomana, meke tava huporo sa kalalasangana sa rimata, meke sa galegalearane koasa tuṅaha sapu vura mae pa pou.* ³ Meke vura mae pa korapa tuṅaha sari na kupokupo, meke gore mae hake si arini pa pepeso, meke ta poni nia rini sa ṅiniraṅira pude va hereria sa tie, kekeṅono gua sa hinerere tanisa nenege.* ⁴ Meke ta tozi nia rini si pude lopu ṅonovali sari na duduli, na huda, babe sari na linetelete; ba ṅovali mo sari na tie pu lopu ta veko pa raedia sa tokoro vina gilagila te Tamasa, gua.* ⁵ Tava malumu si arini pude va sigiti sari na tie koari ka lima sidara, ba lopu tava malumu koarini si pude va matei sari na tie, ba pude vata sigiti guni mo na ginara tana nenege, gua. ⁶ Meke koari ka lima sidara sara, si kote hata ia rini sa minate, ba lopu kote kamo rini si asa. Kote hiva mate hola si arini, ba lopu kaqu boka.*

⁷ Doṅo kekeṅono gua tugo rina hose pu tava namana pude la pa vinaripera sari na kupokupo. Koari na batudi si koa nana si keketona sapu doṅo guana toropae qolo tana banara, meke sari isumata dia si gua tugo na isumata tie.* ⁸ Sari na kaludi si gele, meke sari livodi si gua tugo na livo laione.*

⁹ Meke sari na kapu raqaraqadi si gua tugo na aeana, meke sari na buruṅudi ri na tatapurudi si gua tugo na ovaṅadi ri na totopili, na hose pu haqala la pa vinaripera.*

* 9:2 Zen 19:28   * 9:3 Ekd 10:12-15   * 9:4 Izk 9:4   * 9:6 Zob 3:21;
Zer 8:3   * 9:7 Zol 2:4   * 9:8 Zol 1:6   * 9:9 Zol 2:5

¹⁰ Koa i pikutudi si arini, sapu guana pikutu nenege sapu vari suni, meke sari na pikutudi rini si koa i niniranira, pu va sigiti sari na tie soku totošo koari ka lima sidara.

¹¹ Meke koa nana tugo sa dia banara, sapu sa mateana tana pou loke kokoina hie. Sa pozana sa pa zinama Hiburu si e Abadoni, ba pa zinama Quriki si e Apolioni. Ginuana sa si “Na Tie Huhua.”

¹² Sa tinalotana kaleana kekenu si ele hola, ba pa mudina asa si kote luli mae pule si karua tinalotana.

¹³ Meke ivua sa mateana vina onomo sa nana buki, meke avosia rau si keke mamalaini sapu mae guana koari ka made iiona sa hope qolo, sapu koa pa kenuna sa Tamasa.*

¹⁴ Meke zama la si asa koasa mateana vina onomo pu taninina sa buki: “Mu vata rupahi sari ka made mateana pu ele ta pusidi pa ovuku lavata, sapu ta pozae Iuparetisi!” gua.

¹⁵ Meke ta rupaha sari ka made mateana saripu ele tava nama veko koasa aoa, na rane, na sidara, meke na vuaheni tanisa totošo ta mutina, pude va matei rini si keke koari ka neta pinaqahadi rina tie pa kasia popoa.

¹⁶ Meke avosia rau sa ninaedi rini pu koi pa hose, si ari ka karua gogoto vuro*.

¹⁷ Meke guahe sa qua dinogodogorae koari na hose, meke sari na tie pu koidi rini: Sari na dia poko raqaraqā si zinara guana nika, meke buma guana lamana peava, meke meava. Meke dono gua tugo na batu laione sari na batudi rina hose. Meke vura pa

nuzudi rini sari na nika, na tunaha, meke na nai.

¹⁸ Meke hire sari ka neta oza saripu va matea si keke koari ka neta pinaqahadi rina tie pa kasia popoa: sa nika, sa tunaha, meke sa nai, sapu vura mae pa nuzudi ri na hose.

¹⁹ Meke koai na niniranira nuzudi na pikutudi sari na hose. Ura sari na pikutudi rini si ari batudi guana noki, pude va sigiti sari na tie.

---

* 9:13 Ekd 30:1-3   * 9:16 200,000,000:

²⁰ Ba sari na tinoni pu lopu tava mate koari na oza sara, si lopu veko pani rini sari na dia tinavete kaleadi pa limadia, meke lopu makudo vahesi rini sari na tomate kaleadi, babe sari na beku qolo, na siliva, na boronizi, na patu, na huda, saripu lopu boka dodogorae, na avavosae, babe ene.* ²¹ Meke lopu veko pani tugo rini sari na dia vinakuvakutae, na vinarivosa, na vinari riqihi, na binarabarata, na va mate tie, meke hikohiko, na gua.

10

Sa Mateana meke sa Pepa Ta Viquisuna Hitekena

¹ Beto asa si dogoria rau si keke mateana ninirana pule, sapu pokopoko nia na lei, meke gore mae gua pa Manaauru. Meke koa nana pa kali sage batuna si keke bigobigo, meke nedala guana rimata sa isumatana, meke sari nenena si guana nika huruniudi. ² Meke taninia nana pa limana si keke pepa ta viquisuna hitekena, sapu ta repahana pa limana. Meke sa kali nene mataona si turu nia sa pa lamana, meke sa nene gedena si pa pepeso. ³ Meke velavela va ululae si asa, gua tugo na kurumu laione. Meke sipu beto velavela sa, si ta avoso mo sari ka zuapa paka manaauru. ⁴ Meke sipu beto tugo sa mamalainidi ri ka zuapa paka manaauru, si hiva kuberi rau sari na dia zinama; ba avosia rau si keke mamalaini sapu mae guana pa manaauru, sapu zama mae guahe: “Mu lopu tozi vura ni saripu gua zama ni ri ka zuapa paka manaauru. Madi lopu ta kubere si arini,” gua si asa.

⁵ Beto asa, si dogoria rau sa mateana sapu turuna pa lamana meke pa pepeso. Huhuku sage la nia sa pa manaauru sa kali lima mataona.* ⁶ Meke va tatara si asa pa korapa pozana sa Tamasa toa hola ninae rane ka rane,

* 9:20 Sam 115:4-7, 135:15-17; Dan 5:23

* 10:5 Ekd 20:11; Diut 32:40; Dan

12:7; Em 3:7

sapu tavetena sa mañauru, sa pepeso, meke sa lamana, meke sari doduru likakalae saripu koa koa rini, meke zama guahe si asa: “Ele kamo mo sa totosu, ke lopu kaqu aqa kamahire. ⁷ Ba pana ivua sa mateana vina zuapa sa nana buki, si kaqu va gorevura ia Tamasa sa Nana hiniva golomona, sapu gua ele tozi vura nia Sa koari Nana nabulu, sapu sari na poropita^d,” gua si asa.

⁸ Beto asa sa mamalaiñi sapu ele avosia rau mae guana pa Mañauru si zama mae guahe pule koa rau: “La mamu hena vagia sa pepa ta viqusuna, sapu ta repahana pa limana sa mateana sapu turu pa lamana meke pa pepeso,” gua.*

⁹ Meke topue la si rau koa sa mateana, meke tepa ia rau koa sa sa pepa ta viqusuna hitekena. Meke zama mae koa rau si asa: “Mae vagia, mamu hena ia. Kote hilili pa tiamu si asa, ba pa ñuzumu si kote lomoso guana zipale.”

¹⁰ Meke vagia rau sa pepa ta viqusuna hitekena pa limana sa mateana, meke hena ia rau. Meke sipu va liñilini rau, si lomoso guana zipale pa ñuzuqu si asa. Ba mudina sipu onolia rau si hilili pa tiaqu si asa. ¹¹ Meke tozi nau sa si rau: “Keke totosu pule mamu korokorotae ni sari na tinoni koari soku butubutu, na popoa, na vinekala meke sari na bañara,” gua si asa.

11

Sari Karua Tie Paleke Inavoso te Tamasa

¹ Meke ta poni nia rau si keke kolu padapadana, meke zamau sa mateana si rau: “Mamu la pada ia sa Zelepade te Tamasa meke sa hope, mamu nae i tugo saripu vah-esihesi pa korapa Zelepade.* ² Ba mu lopu pada ia sa varivarigarana lavata pa sadana sa Zelepade, sina ele ta

* 10:8 Izk 2:8 kamo hinia 3:3   * 11:1 Izk 40:3; Zak 2:1-2

vala koari na tie huporo sa vasina asa. Meke kote ene vi η ohae hobia rini sa vasileana hopena koari ka made η avulu rua sidara.* ³ Meke kote ponini η inira η ira rau sari karua Qua tie paleke inavoso te Tamasa saripu va sage poko baika, pude vata dogoro nia sa dia tinalota η a koari na sinea, meke kote tarae nia rini sa inavoso te Tamasa koari keke tina karua gogoto onomo η avulu puta rane,” gua.

⁴ Arini sari karua huda olive, meke sari karua tuturu-ana zuke, sapu turu pa kenuna sa Ba η ara tanisa popoa pepeso.* ⁵ Meke pude podekia rina tie pude η o η ovali sarini, si vura mae pa η uzudi ri kara sa nika, meke sulu pani sari na kana. Ke koasa sira η a gua mo asa, si kote tava mate si arini pu hiva η o η ovali sari kara. ⁶ Meke ta vala tugo koa ri kara sa η inira η ira pude va nosoa sa ruku pa galegaleane, pude loke ruku koasa doduruna sa totoso sapu hoke tozi vura nia rini sa Inavoso te Tamasa. Meke ta poni η inira η ira sari kara pude va ilirae ni ehara sari na kolo, meke pude vata eva η i tugo sari na oza votivotikaedi pa popoa pepeso, totoso hiva nia ri kara.*

⁷ Meke sipu ele va hokoti ri kara sari na dia totoso, pude tozi vura nia sa Inavoso te Tamasa, si kote vura mae pa korapa pou loke kokoina sa kurukuru kaleana, meke kote razai sa sari kara, meke kote va kilasi na va matei sa si arini.* ⁸ Meke sari na tomatedi ri karua tie paleke inavoso si kote eko pa korapa sira η ana sa vasileana nomana. Koasa vasileana asa si tava mate pa korosi sa dia Ba η ara, meke hoke ta pozae keke η o η o gua tugo Sodomu meke Izipi sa vasileana asa.* ⁹ Meke koari ka η eta rane kukuruna, si kote dogori ri doduru tie pa ninae butubutu,

* 11:2 Lk 21:24 * 11:4 Zak 4:3, 11 kamo hinia 14 * 11:6 1 Ba η 17:1;

Ekd 7:17-19; 1 Samuela 4:8 * 11:7 Dan 7:7,21; Rev 13:5-7, 17:8

* 11:8 Ais 1:9-10

na vinekala, na popoa, sari na tomatedi ri kara, meke kote korodia pomunu ni rini sari kara. ¹⁰ Meke kote qetuqetu hola sari doduru tinoni pa popoa pepeso koasa minate tadi kara, meke kote varivariponi vinariponi sarini, sina nonovala sisigiti ri kara hire sari doduru tinoni pa vina kilasa te Tamasa.

¹¹ Meke sipu hola tugo ka neta rane kukuruna, si sino lani tinoa Tamasa sari kara, ke gasa turu sari kara. Meke matagutu na tarazuzu si arini pu dogorodi sari kara.*

¹² Meke avosia ri karua tie paleke inavoso te Tamasa sa mamalaini pa manauru, sapu velavela va ululae mae guahe koa rini, “Sage mae tani!” Meke dogori rina dia kana sagedi la pa Manauru pa korapa lei si arini.*

¹³ Meke pa totosu tugo asa si kamo si keke niu nomana hola, meke hoqa ta huara inete si keke koari ka manege puta pinaqhadi rina vetuvetu koasa vasileana, meke ari ka zuapa tina tie si mate. Meke sari na tie pu koa holadi si matagutu na tarazuzu, ke vahesia mo rini sa Tamasa lavata pa Manauru.*

¹⁴ Ego, sa tinalotana vina rua meke kaleana si ele hola, ba sa tinalotana vina neta si tata kamo hokara mo!

Sa Buki Vina Zuapa

¹⁵ Meke ivua sa mateana vina zuapa sa nana buki, meke ta avoso sa mamalainiidi ri pa Manauru pu zama va ululae guahe:

“Sa binanara pa popoa pepeso

si na Binanara tanisa nada Banara meke sa Nana Karisito^d kamahire,

meke kote koa Banara si Asa ninæ rane ka rane!”*

* 11:11 Izk 37:10 * 11:12 2 Bana 2:11 * 11:13 Rev 6:12, 16:18

* 11:15 Ekd 15:18; Dan 2:44, 7:14,27

¹⁶ Meke sari ka hiokona made koimata ta ronuedi pu habotu pa dia habohabotuana baṅara pa kenuna sa Tamasa, si hoqa todoṅo, meke vahesia rini sa Tamasa, ¹⁷ meke zama pa vinahesi sapu guahe:

“Ke, Baṅara, sa Tamasa pu tagoi sari doduru ṅiniraṅira, sapu koa pukerane, meke sapu korapa koa kamahire, zama valeana si gami koa Goi, sina koasa Mua ṅiniraṅira lavata, si podalae nia Goi sa Mua Binaṅara!

¹⁸ Ta ṅaziri sisigiti sari na tie huporo,* meke kamahire si ta ṅaziri tugo si Goi.

Ele kamo sa toতোso pude di ta pitu sari doduru pu matedi, meke pude ta pia tugo sari na Mua nabulu poropita, meke sari na Mua tie, meke sari doduru pu pamaṅa nigo hiteke na lavata. Meke ele kamo sa toতোso pude va kilasi pa tinahuara sarini pu huara va ineti sari na tiena sa popoa pepeso.”

¹⁹ Ta tukele sa sasadana sa Zelepade te Tamasa pa Maṅauru. Meke ta dogoro pa korapana sa Nana Zelepade sana sa Bokese tanisa Vinariva Egoi te Tamasa. Meke malara va hodaka sari na kapi, meke pidala, na lulusu sari na paka maṅauru, niu sa popoa pepeso, meke na rane boṅi nomana si va hoqa gore mae i sari na kabukabue aesi nomadi.*

12

Sa Barikaleqe meke sa Ratovo

¹ Meke vura mae pa galeglearane si keke vina gilagila arilaena, sapu variva magasana: keke barikaleqe si ta dogoro sapu pokopoko nia sa sa rimata, meke netia sa sa sidara pa nenena, meke toropae ni sa sari ka manege rua

* 11:18 Sam 2:5, 110:5; Sam 115:13

* 11:19 Rev 8:5, 16:18

pinopino. ² Meke aritiana sa barikaleqe, meke ta sigiti na hilala na tata podo koburu si asa. ³ Beto asa si keke vina gilagila pule si vura mae pa maṅauru: vura mae si keke ratovo ziṅaziṅara nomana hola sapu ka zuapa batuna, meke ka manege puta kikhona, meke hopeke va hake toropae baṅara sari na batuna.* ⁴ Meke hiru gore nia pikutuna sa si keke koari ka ṅeta pinaqahadi rina pinopino pa maṅauru, meke va hoqa gore lani sa pa pepeso si arini. Meke la sa ratovo pa kenuna sa barikaleqe pu tata podopodo, pude onolo toa ia gana sa haha sapu kote podoa sa, gua.* ⁵ Meke podoa sa barikaleqe si keke tuna koreo pu kote tagoi sari doduru ṅiniraṅira pude baṅara ni sari doduru butubutu. Ba ta harupu sage koe Tamasa pa Nana habotuana Baṅara sa koburu.* ⁶ Meke govete la nana pa soloso qega sa barikaleqe, vasina pu ele va nama veko nia Tamasa pude kopu nia rini si asa, koari ka keke tina karua gogoto onomo ṅavulu puta rane.

⁷ Meke ta evaṅa sa vinaripera pa Maṅauru. E Maekolo meke sari nana puku mateana, si raza ia sa ratovo, meke sa ratovo meke sari nana puku mateana si raza hobedia.* ⁸ Ba tava kilasa sa ratovo meke sari nana mateana, ke loke dia vasina hokara pude koa pa Maṅauru si arini. ⁹ Meke ta gona gore sa ratovo nomana, sapu sa noki pukeranena hola, sapu ta pozae sa Devolo babe Setani. Ta gona gore pa pepeso si asa, meke sari doduru nana mateana. Meke sekesekei ni sa sari doduru tie pa kasia popoa.*

¹⁰ Meke avosia rau si keke mamalaiṅi pa Maṅauru, sapu velavela va ululae guahe: “Ele kamo kamahire sa tinaharupu, sa ṅiniraṅira, meke sa Binaṅara tanisa nada Tamasa, meke sa ṅiniraṅira tanisa Nana Karisito. Ura ele

* 12:3 Dan 7:7 * 12:4 Dan 8:10 * 12:5 Ais 66:7; Sam 2:9 * 12:7
Dan 10:13,21, 12:1; Zd 9 * 12:9 Zen 3:1; Lk 10:18

ta gona gore la pa pepeso si asa pu zutui sari na tasida koe Karisito, pa kenuna sa nada Tamasa boñi na rane.*

¹¹ Meke ele koa mataqara meke va kilasia rini si asa koasa eharana sa Lami, meke koasa hinelahelaena sa Inavoso Leana. Meke lopu ruriti rini sari na dia tinoa kamo pa minate. ¹² Gua asa, ke mu koa qetuqetu agoi na Manauru, meke gamu doduru pu koa koa sa. Ba mi talotana gemi si gamu na pepeso meke na lamana! Ura ele gore atu koa gamu sana sa Devolo pa nana tinañaziri lavata, sina gilania sa sapu papakana hokara mo sa nana totošo,” gua.

¹³ Meke totošo dogoria sa ratovo sapu ele ta gona gore la si asa pa pepeso, si podalae hata lulia sa sa barikaleqe sapu ele podona sa koburu koreo. ¹⁴ Meke ta vala koasa barikaleqe sari karua tatapuru atata nomadi, pude boka tapuru govete la si asa pa soloso qega. Meke koa si asa vasina pu ele va nama veko nia Tamasa, pude ta kopue si asa pa ñeta vuaheni kukuruna, vasina pu lopu kamo sa ratovo.* ¹⁵ Meke totolo vura pa ñuzuna sa ratovo sa kolo, gua tugo na ovuku naqena pu luli la pa mudina sa barikaleqe, pude mani paleke taloa nia gana, gua. ¹⁶ Ba toka nia sa popoa pepeso sa barikaleqe, meke ta viqala sa pepeso, meke nuquru gore sa naqe sapu va totolo vura ia sa ratovo pa ñuzuna. ¹⁷ Meke ta ñaziri sisigiti nia sa ratovo sa barikaleqe, ke la pude razai sa sari kaiqa tuna pule sa barikaleqe, sarini pu va tabei sari na tinarae te Tamasa, pu tuqe va nabu pa rinañerane, meke tozi vura nia sa inavosona sa guguana e Zisu Karisito. ¹⁸ Meke turu sa ratovo pa masamasa.

13

Sari Karua Kurukuru Kaleadi

* 12:10 Zob 1:9-11; Zak 3:1 * 12:14 Dan 7:25, 12:7

¹ Meke dogoria rau si keke kurukuru sapu korapa vura sage mae pa lamana, sapu ka manege puta kikihona meke ka zuapa batuna; meke hopeke ri na kikihona si va hake toropae baṅara. Meke ta kubere pa hopeke batudi sa zinama vinahesi pule, sapu na tamasa si arini, gua.*

² Meke sa kurukuru kaleana hie sapu dogoria rau si gua tugo na leopardi, meke sari na nenena si gua tugo na nene bea, meke sa ṅuzuna si gua tugo na ṅuzu laione. Meke vala nia sa ratovo koasa sa nana ṅiniraṅira pude koa baṅara koa sa nana habotuana baṅara.*

³ Meke dogoria rau sapu keke ri na batuna si bakora va kaleana, guana kote mate nia tu sa, ba ele ibu nana tu. Ke magasa nia rina tie pa doduruna sa kasia popoa, meke lulia rini si asa. ⁴ Meke vahesia rini sa ratovo, sina vala nia sa koasa kurukuru kaleana sa ṅiniraṅira, meke vahesia tugo rini sa kurukuru asa, meke zama: “Esei si ṅinira gua sa kurukuru? Meke esei si garo pude varipera koa sa, meke va kilasia si asa?” gua si arini.

⁵ Meke tava malumu sa kurukuru pude vahesihesi pule nia na poza pule nia tamasa, meke tago ṅiniraṅira pude koa baṅara koari ka made ṅavulu rua sidara.* ⁶ Meke podalae zama ṅonovalia sa sa Tamasa meke sa Pozana, meke sa Nana vasina pu koa ia Sa, meke gua tugo sarini pu koadi pa Maṅauru. ⁷ Meke tava malumu si asa pude razai sari na tie te Tamasa, meke pude va kilasi si arini. Meke ta vala koasa sa ṅiniraṅira pude baṅara ni sari doduru tinoni pa ninae butubutu, na vinekala, na popoa, gua.*

⁸ Meke sari doduru tiena sa popoa pepeso si kaqu vahesia si asa. Ba lopu sarini pu ele ta kubere pozadi pa buka tinoa tanisa Lami, sapu ele vizata vekoi Tamasa pude tava mate,

---

* 13:1 Dan 7:3; Rev 17:3,7-12   * 13:2 Dan 7:4-6   * 13:5 Dan 7:8,25, 11:36

* 13:7 Dan 7:21

seunae gua tava podaka sa kasia popoa.*

⁹ Asa sapu ari taliṅana si mani avosia! ¹⁰ Ke asa sapu kote ta turaṅa taloa pa tinaraovo^d, si mani ta turaṅa taloa tugo pa tinaraovo. Meke asa sapu kote tava mate si mani tava mate nia tugo sa vedara. Ura hire tugo sari na totošo pude turu va nabu pa rinaṅeraṅe koe Karisito sari na tie te Tamasa.*

¹¹ Meke dogoria pule rau si keke kurukuru kaleana sapu vura sage mae pa pepeso. Meke koa ia karua kikihona pu doṅo guana kikiho lami, meke sa mamalaiṅina si guana ratovo. ¹² Meke nabulu nia sa sa kurukuru kekenu, meke koasa doduru nana ṅiniraṅira si tavetavete si asa, pude ososo ni sari doduru tie pa kasia popoa pude vahesia sa kurukuru kekenu. Asa sa kurukuru sapu ele bakora, meke doṅo guana lopu sana kote mate. Ba hola sapu gua asa, si ibu tu sa bakorana. ¹³ Meke va vura tinavete variva magasadi sa kurukuru vina rua, meke garunu gore mae nia tugo sa pa pepeso sa nika pa maṅauru pa kenudi ri na tie. ¹⁴ Meke sekesekei ni sa sari doduru tiena sa popoa pepeso, koari na tinavete variva magasadi saripu tava malumu ni sa pude taveti, pude zuka ia sa kurukuru kekenu. Meke tozi ni sa saripu koadi pa pepeso, pude tavetia si keke beku pa kinehana sa kurukuru kekenu, sapu ele tava bakora magu varipera, ba lopu mate. ¹⁵ Meke ta vala sa ṅiniraṅira koasa kurukuru vina rua, pude mani siṅo la nia tinoa sa beku kinehana sa kurukuru kekenu, pude boka zama si asa. Meke tozi nia sa beku pude va matei sari doduru pu lopu vahesia si asa. ¹⁶ Meke ososo ni sa kurukuru vina rua sari doduru tie, hiteke na lavata, tagotagodi na habahualadi, tie ta rupahadi meke na pinausu, pude veko vina gilagila pa kali lima mataodi, babe pa raedi. ¹⁷ Meke loke tie si tava malumu pude

---

* 13:8 Sam 69:28   * 13:10 Zer 15:2, 43:11

variholuholue, be lopu tagoa sa sa vina gilagila hie, sapu sa pozana sa kurukuru kaleana, babe sa nabana sa pozana.

¹⁸ Ego, hire tugo sari na vina gilagila tomedi: Asa sapu ari nana ginilagilana si mani tavete vura nia sa nabana sa kurukuru. Ura sa naba onomo gogoto onomo navulu onomo si tozi vura nia sa pozana sa tie hie.

14

Sa Lami meke sari Nana Tinoni

¹ Meke totosu dono la si rau si dogoria rau sa Lami sapu korapa turu Nana pa toqere Zaione^d. Meke turu turanae dia koa Sa sari ka keke gogoto made navulu made tina tinoni. Meke ta kubere pa raedi sa pozana Sa, meke sa pozana sa Tamana.* ² Meke avosia rau si keke mamalaini sapu mae guana pa Manauru, sapu guana ovanadi rina tovovo vari tomotomoidi, meke pidala guana paka manauru, meke guana mamalainidi ri pu mikemike. ³ Meke kera nia rini si keke kinera vaqurana pa kenuna sa nati habotuana Banara, meke pa kenudi ri ka made kurukuru toadi, meke ri na koimata. Meke loke tie pule si hite va nonoga ia sa kinera, ba sari ka keke gogoto made navulu made tina tinoni mo pu ele holu vagi Tamasa pa popoa pepeso koasa eharana Karisito. ⁴ Hire tugo sari na tie pu lopu va boni pule ni dia tinoa koari na hahanana kaleadi, ba soto va nabu koe Tamasa, kekenono gua na vineki vaqura pu lopu hite koa turana keke tie, ba kaqu koa soto mo koasa tie pu kaqu haba ia sa. Ba luli lamae ia rini sa Lami doduru totosu. Meke hire tugo sari na tie pu holu vagi pule ni Tamasa koari na tie pa kasia popoa, pude na tie tanisa meke tanisa Lami, kekenono gua tugo

---

* 14:1 Izk 9:4; Rev 7:3

rina vua kenudi pu ta poni koasa Tamasa. ⁵ Namu lopu hite kokoha si arini, ba toŋoto meke loke tinazutudi.*

Sari ka Neta Mateana

⁶ Meke beto asa si dogoria rau si keke mateana sapu tapuru va ululu sage pa galegaleane, sapu palekena sa Inavoso Leana sapu koa ninae rane ka rane, pude tozi vura nia koari na tinoni pa ninae butubutu, na vinekala, meke na popoa. ⁷ Meke zama va ululae si asa, “Mi pamaŋa nia na vahesia sa Tamasa! Ura ele kamo sa toso varipitui tanisa. Mi vahesia si Asa pu tavetena sa Maŋauru, sa pepeso, sa lamana, meke sari na bukahadi ri na kolo!” gua si asa.

⁸ Meke luli mae gana pule si keke mateana vina rua, meke zama: “Ele huara! Ele ta huara va inete sa popoa Babiloni, sa ŋati vasileana lavata. Sina ele ta turaŋa va sea pa nana hahanana maqota sari na tie koari doḍuru butubutu, guana va viviri ni vaeni variva pekipekina sa si arini,” gua.*

⁹ Meke luli la gana koari kara sa mateana vina ŋeta, meke velavela va ululae guahe: “Arini pu vahesia sa kurukuru kaleana, meke sa beku sapu ta tavete luli pa kinehana sa, meke vekoa pa raedi, babe pa limadi sa vina gilagila tanisa kurukuru, ¹⁰ si kaqu va napo ni Tamasa sa doduruna sa ŋiniraŋira tanisa Nana kapa tinaŋaziri nomana hola. Meke kote tava sigiti hola pa nika meke pa kolo nai lerana si arini, pa kenudi ri na mateana hopedi te Tamasa meke sa Lami.* ¹¹ Meke sa tuŋahana sa nika vasina koa ta sigiti si arini, si vura sage ninae rane ka rane. Meke loke ari makudona rane na boŋi sa tinasigiti tadirini pu vahesia sa kurukuru kaleana meke sa beku, sapu sa kinehana sa. Gua tugo asa sa tinasigiti tadirini pu ele vagia

* 14:5 Zepa 3:13   * 14:8 Ais 21:9; Zer 51:8; Rev 18:2   * 14:10 Ais 51:17;
Zen 19:24; Izk 38:22

sa vina gilagilana sa pozana sa,” gua.* ¹² Ke hire tugo sari na totoso pude turu va nabu sari na tie te Tamasa, saripu va tabei sari Nana tinarae, meke soto va nabu pa dia rinaⁿerane koe Zisu.

¹³ Meke to^toso asa si avosia rau si keke mamalaini mae guana pa Maⁿauru, sapu zama guahe: “Mu kuberia sapu guahe: Tamanae tugo saripu koa keke koasa Baⁿara, pu mate kamahire meke gua tugo saripu kote mate vugo repere! Uve! Ura, kote magogoso koari na dia tinavete mamatadi si arini, meke kote piai tugo Tamasa si arini koari na dia tinavete leadi,” gua sa Maqomaqo Hope.

Sa Totoso Pakepakete pa Popoa Pepeso

¹⁴ Meke doⁿo la si rau, meke dogoria rau si keke lei keorona, meke habotu Nana koasa lei si keke, sapu doⁿo gua tugo sa Tuna na Tie, meke toropae nia Sa sa toropae Baⁿara sapu ta tavetae qolo, meke taⁿinia Nana pa limana si keke magu ⁿaruna tana pakepakete huiti.* ¹⁵ Meke vura mae pa korapa Zelepade si keke mateana pule, meke velavela va ululae la guahe koa Sa pu korapa habotuna pa lei: “Mu paleke la nia sa Mua magu ⁿaruna mamu la pakepakete. Ura ele kamo sa to^toso pude pakepakete sina ele komiha sa popoa pepeso!” gua.* ¹⁶ Meke hiru nia Sa pu habotuna pa lei sa Nana magu pa popoa pepeso, meke ta pakete vagi sari na tiena sa popoa pepeso.

¹⁷ Meke keke mateana pule si vura mae gua koasa Zelepade pa Maⁿauru, meke palekia nana tugo si keke magu pakepakete ⁿaruna. ¹⁸ Meke keke mateana pule sapu kopuna sa nika pa hope^d, si vura mae gua vasina, meke zama va ululae la guahe koa Sa pu taⁿinina sa magu pakepakete ⁿaruna: “Mu palekia sa mua magu pakepakete ⁿaruna, mamu pakete vagi sari na tie guana

* 14:11 Ais 34:10 * 14:14 Dan 7:13 * 14:15 Zol 3:13

kata qurepi^d koari na inuma vaeni pa popoa pepeso, sina ele sagana sari qurepi!” gua. ¹⁹ Meke hiru nia sa mateana sa nana magu pakepakete n̄aruna koasa popoa pepeso, meke vagi varigara ni sa sari na tie guana kata qurepi, meke oki lani rini koasa munamunalana kolo vaeni tanisa tinañaziri te Tamasa. ²⁰ Meke tava mate sari na tie meke vura eharadi gua sapu ta neti sari na qurepi pa munamunalana pa sadana sa vasileana lavata. Totolo vura guana naqe sa eharadi koasa munamunalana tinañaziri te Tamasa, la tu pa seu padana n̄eta gogoto kilomita meke tata karua mita lamanana gua.*

15

Sari na Mateana meke sari na Oza Vina Betobeto

¹ Meke dogoria rau pa Mañauru si keke vina gilagila arilaena pule meke variva magasana. Koa dia sari ka zuapa mateana meke hopeke dia oza vina betobeto. Ura pana ta evañā sari na oza hire, si beto tugo sa tinañaziri te Tamasa. ² Meke dogoria rau si keke tin̄itona sapu don̄o guana kolo, sapu bule sisigiti meke keken̄ono guana qelasi viana, meke varihenie nika si asa. Meke dogori rau sarini pu koa mataqara hola nia sa kurukuru kaleana, meke sa bekuna sa, meke sa nabana sa pozana sa, sina lopu vahesia rini sa kurukuru. Korapa turu kapae dia si arini koasa kolo sapu guana qelasi, meke tañini dia pa limadi sari na mike saripu poni ni Tamasa koa rini. ³ Meke kera nia rini sa kinera te Mosese, sa nabulu te Tamasa, koa sa guguana sa Lami, sapu guahe:*

“Bañara, Tamasa pu tagoi sari doduru ninirañira,
sari na Mua tinavete si arilaedi na variva magasadi!
Agoi sa Bañara ninae rane tadi na butubutu,

* 14:20 Ais 63:3; KTZ 1:15; Rev 19:15 * 15:3 Ekd 15:1

tonoto meke hinokara sari na Mua hahanana.
 4 Baṅara, doduru tie si kote pamaṅa nigo,*
 meke kote va lavatia sa Pozamu.
 Ura, Agoi mo telemu si hopemu,
 meke sari doduru tie pa ninae popoa
 si kote mae vahesigo mo si Agoi.
 Ura sari na Mua tinavete tonotodi,
 si ele vata dogoro ni Goi koa ri na tie,” gua.
 5 Beto asa, si dono la si rau meke dogoria sapu ta tukele
 sa Zelepade sapu sa Ipi^d Hopena te Tamasa pa Maṅauru.*
 6 Meke vura mae pa korapana sa Zelepade sari ka zuapa
 mateana, saripu paleke mae ni sari ka zuapa oza. Meke
 pokopoko lineni sapu keoro meke nedaladi si arini, meke
 dikuru ni rini pa raqaraqadi sari na qolo. 7 Meke keke
 koari ka made kurukuru toadi si vala ni koari ka zuapa
 mateana sari na baolo qolo sapu siṅi na tinaṅaziri tanisa
 Tamasa sapu toa holana ninae rane ka rane. 8 Meke siṅia
 na tunaha sa korapana sa Zelepade sapu mae guana koasa
 ninedalana sa Tamasa meke koasa Nana ninirana. Ke loke
 tie hokara si boka nuquru la vasina, osolae tava gorevura
 beto tu sari ka zuapa oza tadi ka zuapa mateana.*

16

Sari na Baolo Tanisa Tinaṅaziri te Tamasa

1 Meke avosia rau si keke mamalaiṅi sapu mae guana
 pa Zelepade, sapu zama va ululae guahe koari ka zuapa
 mateana: “La mamu titisi gore ni pa popoa pepeso sari ka
 zuapa baolo tanisa tinaṅaziri te Tamasa,” gua.

2 Meke la titisi gore nia sa mateana vina keke sa nana
 baolo pa popoa pepeso. Meke razai na tubu sapu vari

---

* 15:4 Zer 10:7; Sam 86:9 * 15:5 Ekd 38:21 * 15:8 Ekd 40:34; 1 Baṅ
 8:10-11; 2 Koron 5:13-14; Ais 6:4

sisigiti si arini pu vagia sa vina gilagila tanisa kurukuru kaleana, meke sarini pu vahesia sa bekuna sa.*

³ Meke sa mateana vina rua si titisi gore la nia pa lamana sa nana baolo. Meke ta eva^{nae} gua tugo na eharadi ri na tie matedi sa kolo, meke mate beto sari doduru tiⁿⁱto^{na} toadi pa lamana.

⁴ Meke sa mateana vina ⁿeta si titisi gore la nia sa nana baolo koari na leana na ovuku, meke koari na kolo bukaha, meke ta ilirae ehara si arini.* ⁵ Meke avosia rau sa mateana tadi na kolo, sapu zama guahe:

“Agoi sapu Hopemu, sapu ele koa pukerane, meke sapu korapa koa kamahire,
to^{no}to sari na Mua vina kilasa koari na tie kaleadi hire.

⁶ Ura va matei rini sari na Mua tie, meke sari na poropita, meke tava zoloro sari na eharadi, meke va napo ni ehara Goi si arini pu variva mate, ura pada tugo sa vina kilasa asa koarini!”

⁷ Meke avosia rau si keke mamalaiⁿⁱ sapu vura mae guana koasa hope, sapu zama guahe:

“Uve, Ba^{na}ra na Tamasa pu tagoi sari doduru ⁿniraⁿira, to^{no}to meke hinokara hola sari na Mua vina kilasa!”
gua.

⁸ Meke titisi la nia sa mateana vina made sa nana baolo koasa rimata, meke tava ⁿnira sa ⁿadana sa, pude kina va sisigiti na rimata sari na tie. ⁹ Meke ta kina va sisigiti nia rina tie sa maⁿinina sa rimata, ke zama va kaleania rini sa Tamasa meke sa pozana Sa, sapu ari Nana ⁿniraⁿira koari na oza hire. Ba korodia luara pani rini sari na dia sinea, pude vahesia sa Tamasa.

¹⁰ Meke titisi la nia sa mateana vina lima sa nana baolo koasa habotuana ba^{na}ra tanisa kurukuru kaleana, meke tava huporo dudukurumu sa popoa vasina koa ba^{na}ra sa

* 16:2 Ekd 9:10 * 16:4 Ekd 7:17-21; Sam 78:44

kurukuru kaleana, meke garata livodi sari na tie, ura na ta sigiti si arini.* ¹¹ Meke zama va kaleania rini sa Tamasa pa Maṅauru koari na dia tinasigiti na vinagauru, ba lopu hite luara pani rini sari na dia tinavete kaleadi.

¹² Meke titisi la nia sa mateana vina onomo koasa Ovuku luparetisi sa nana baolo, ke popa sa kolona, pude va nama nia sa siraṅa tadi na baṅara pu mae guadi pa kali gasa rimata.* ¹³ Meke beto asa si dogori rau sari ka ṅeta maqomaqo kaleadi saripu doṅo gua na bakarao, sapu hopeke vura mae guadi pa ṅuzuna sa ratovo, meke pa ṅuzuna sa kurukuru kaleana, meke koasa poropita kokohana. ¹⁴ Arini sari na maqomaqo kaleadi saripu hoke va vura tinavete variva magasadi. Meke vura la si arini koari na baṅara pa doduruna sa popoa pepeso, pude varigara ni, pude varipera koasa rane nomana tanisa Tamasa pu tagoi sari doduru ṅiniraṅira.

¹⁵ “Dotu! Kote atu kamo va hodaka guana tie hikohiko si Rau! Ba tamanae tugo si asa sapu vaṅunu doduru toso, meke va nama vekoi sari nana poko, pude lopu ene dododohona meke tava kurekure pa korapa kobi tie,” gua se Zisu.*

¹⁶ Meke varigara ni rina maqomaqo kaleadi sari na baṅarana sa popoa pepeso pa keke vasina, sapu ta pozae Amaqedoni pa zinama Hiburu.*

¹⁷ Meke titisi la nia sa mateana vina zuapa sa nana baolo pa galeglearane. Meke ta avoso si keke mamalaiṅi sapu mae guana koasa habotuana Baṅara pa korapa Zelepade, sapu zama va ululae guahe: “Ele kamo sa toso,” gua si Asa. ¹⁸ Meke malara va hodaka sari na kapi, meke pidala na lulusu sa paka maṅauru. Meke kamo si keke

---

* 16:10 Ekd 10:21   * 16:12 Ais 11:15   * 16:15 Mt 24:43-44; Lk 12:39-40;
Rev 3:3, 19:7,8   * 16:16 2 Baṅ 23:29; Zak 12:11

niu nomana hola, sapu lopu ele hite ta eva_{na} seunae gua ta tavete sa tie pa pinodalaena sa kasia popoa.* 19 Meke balabala ia Tamasa si pa Babiloni sa _nati vasileana lavata, ke va napo nia Nana kapa vaeni Sa si asa, sa kapa sapu si_nia sa Nana tina_naziri na vina kilasa nomana. Meke ta viqala _neta sa pepeso koasa vasileana lavata asa, meke sari na vasivasileana tadi doduru popoa si ta huara beto.* 20 Meke sari doduru nunusa si lopu ta dogoro, meke sari na toqere ba namu lopu hite ta dogoro tugo.* 21 Meke hoqa gore koari na tie sari na kabukabue aesi, saripu lima _navulu kilo hopeke mamatadi gua. Meke zama va kaleania rini sa Tamasa, sina kaleana sisigiti sa oza asa.*

17

Sa Maqota Ta Avosaena

¹ Meke keke koari ka zuapa mateana sapu ta_ninidi ri ka zuapa baolo, si mae koa rau meke zama guahe: “Mae maqu va dogoro nigo sa vina kilasa sapu kote ta eva_{na} koasa maqota sapu ta avosaena, sapu habotuna koari na kolo.*

² Sari na ba_nara koasa popoa pepeso si ele somanae koasa nana binarabarata na vinarivosa, meke ele ta tura_na va sea sari na tiena sa popoa pepeso koasa nana hahanana maqota, guana napo viviri vaeni variva pekipekina si arini,” gua.*

³ Beto asa si tura_nau sa mateana si rau koasa _ninira_nira tanisa Maqomaqo Hope, meke la pa soloso qega. Meke dogoria rau vasina si keke barikaleqe sapu habotu nana koa keke kurukuru kaleana sapu zi_nazi_narana, meke ta kubere pa doduru tinina sari na pozapoza vinahesi pule,

---

* 16:18 Rev 8:5, 11:13,19   * 16:19 Ais 51:17   * 16:20 Rev 6:14   * 16:21 Ekd 9:23; Rev 11:19   * 17:1 Zer 51:13   * 17:2 Ais 23:17; Zer 51:7

sapu na tamasa n̄n̄ira si asa, gua. Ka zuapa batuna, meke ka manege puta kikhona si asa. ⁴ Meke pokopoko pepolo na ziṅara sa barikaleqe hie, meke tava sarie qolo na patu arilaedi, meke na vovoto davi si asa. Meke taṅinia nana pa limana si keke kapa qolo, sapu siṅia na hahanana variva kurekuredi, meke na bonidi ri nana binarabarata na vinarivosa.* ⁵ Meke hire sari pozapoza pu ta tome ginuadi saripu ta kubere pa raena:

BABILONI SA N̄ATI VASILEANA LAVATA,
SA TINADIA RI DODURU MAQOTA,
MEKE SARI DODURU HAHANANA VARIVA KUREKUREDI
PA KASIA POPOA.

⁶ Meke dogoria rau sa barikaleqe sana sapu qetuqetu hola guana tie napo va viviri, sina ele va matei sa sari na tie te Tamasa, meke sarini pu tozi vura nia sa dia rinaṅerane koe Zisu.

Meke sipu dogoria rau sa barikaleqe asa si magasa sisigiti si rau. ⁷ Meke nanasa mae guahe sa mateana koa rau, “Na vegua ke magasa si goi? Ego, maqu tozi va bakala poni nigo sa ginua tomena tanisa barikaleqe hie, meke sa kurukuru kaleana pu ka zuapa batuna meke ka manege puta kikhona sapu sa kurukuru vasina hake sa barikaleqe. ⁸ Sa kurukuru sapu dogoria goi sana si ele koa tu visoroihe, ba lopu koa si asa kamahire, ba kote vura sage mae pa korapa pou loke kokoina si asa, meke kote la koasa vina kilasa koa holana. Podalae tu pa pinodalaena sa kasia popoa, si ta kubere pozadi sari kaiqa tie pa buka tinoa. Ba pana dogoria ri na tie pu lopu ta kubere pozadi pa buka tinoa sa kurukuru kaleana, si kote magasa nia rini si asa. Asa sa kurukuru kaleana sapu ele koa visoroihe, ba lopu koa kamahire, meke sapu kote vura pule mae.*

* 17:4 Zer 51:7   * 17:8 Diut 7:7; Rev 11:7; Sam 69:28

⁹ Meke ta hivae sa ginilagilana lohina^d pude gilania sa ginuana sa kurukuru kaleana hie. Sari ka zuapa batuna si sari ka zuapa toqere, vasina pu habotu sa barikaleqe, meke ari ka zuapa baṅara tugo si arini. ¹⁰ Ka lima si ele hola sa dia binaṅara, keke si korapa koa, meke sa vina zuapa si lopu ele mae. Meke pana mae si asa si kaqu papakana mo sa nana totošo pude koa baṅara. ¹¹ Meke sa kurukuru kaleana sapu ele koa visoroihe, meke lopu koa kamahire, si asa tugo sa baṅara vina vesu, meke asa tugo si keke sapu lulia sa hahanana tadi ka zuapa, sapu kote la koasa nana vina kilasa koa holana.

¹² Sari ka manege puta kikiho saripu dogori goi si ari ka manege puta baṅara, saripu lopu ele koa baṅara koari hopeke dia binaṅara. Ba pa keke totošo papakana hite mo, si kote koa baṅara turaṅia rini sa kurukuru kaleana.*

¹³ Sari ka manege puta hire si keke mo sa dia hiniva, meke kaqu poni la nia rini sa dia ṅiniraṅira koasa binaṅara tanisa kurukuru kaleana pude ṅiṅira sa nana tinarae.

¹⁴ Meke kote raza ia rini sa Lami, ba kote va kilasi Sa si arini. Ura Asa tugo sa ṅati Hiniva tadi na ṅati hiniva, meke sa Baṅara tadi na baṅara. Meke kaqu koa mataqara turaṅi tugo Sa sari Nana tie ta vizatadi, na ta tiokodi, saripu turu va nabu pa dia rinaṅerane koa Sa.”

¹⁵ Meke zama sa mateana koa rau: “Sari na kolo pu dogori goi vasina pu habotu sa maqota, si sari na tinoni meke sari na puku tie pa ninae butubutu, na vinekala, na popoa. ¹⁶ Sari ka manege puta kikiho, meke sa kurukuru kaleana saripu dogori goi, si kote kukiti nia rini sa maqota. Meke kote vagi betoi rini sari doduru nana likakalae saripu tagoi sa, meke va dodoho veko hola ia rini si asa, meke kote gania rini masana meke sulu pania rini si asa.

¹⁷ Ura ele vekoa Tamasa pa korapa bulodia, pude di va

---

* 17:12 Diut 7:24

gorevura ia sa Nana hiniva. Meke va egoa rini pude vala nia koasa kurukuru kaleana sa dia niniranira pude koa banara si asa, osolae kaqu tava gorevura beto sari doduru zinama te Tamasa. ¹⁸ Sa maqota sapu dogoria goi sana, si sa vasileana nomana, sapu banara ni sari doduru binanara pa popoa pepeso,” gua.

18

Ta Huara Va Inete sa Vasileana Babiloni

¹ Beto asa, si dogoria rau si keke mateana pule sapu gore mae guana pa Manauru. Meke tagoa sa sa niniranira nomana hola, meke malara la koasa kasia popoa sa ninedalana. ² Meke velavela va ululae guahe si asa: “Ele huara! Ele ta huara va inete sa popoa Babiloni, sa nati vasileana lavata, meke ele ta evanae na vasina tadi na tomate kaleadi na maqomaqo kaleadi, meke na kokoana tadi doduru kurukuru tapuru variva malederedi pu lopu henai rina tie.”* ³ Ura ele somana ni ri doduru butubutu tie sari na hahanana kaleadi, na binarabarata, na vinarivosa na gua tanisa vasileana sana, guana napo viviri vaeni variva pekipekina si arini.* Meke sari doduru banarana sa kasia popoa, si ele somana tugo koari na nana hahanana maqota. Meke sari na tie varivari holuholue pa kasia popoa, si tagotago sisigiti koasa nana hahanana, pude okoro ni sari doduru tinitona sage hinoludi.

⁴ Meke avosia rau si keke mamalai*ni* pule sapu mae guana pa Manauru, sapu zama guahe:

“Gamu na Qua tinoni,*
mi taluarae koasa popoa sana!

---

* 18:2 Ais 21:9; Zer 50:39, 51:8; Rev 14:8; Ais 13:21; Zer 50:39
23:17; Zer 51:7

* 18:3 Ais

* 18:4 Ais 48:20; Zer 50:8, 51:6,45

Pude mi lopu somana koari nana hahanana kaleadi,
meke pude mi lopu somana nia sa vina kilasa
tanisa!

⁵ Ura ele vari tomotomoi sage pa Maṅauru sari nana
sinea,*

ke balabala i Tamasa sari doduru nana hahanana
kaleadi.

⁶ Tavete pule la nia koa sa gua sapu ele tavete atu nia sa
koa gamu:*

mamu tomo rua pule la nia koa sa sa vina kilasa,
padadi gua ri doduru pu ele tavete atu ni sa,
va napo pule la nia koa sa, karua totošo, sa nana kapa
telena, sapu sa vina kilasa tanisa.

⁷ Mani koa ta sigiti va kaleana na talotaṅa si asa,*

sina visoroihe si va lavata pule nia meke vagi va soku
pule nia tinagotago si asa.

Ura sa barikaleqe sapu sa vasileana nomana si zama guahe
pa korapa bulona:

‘Habotu guana baṅara maqota si rau, meke lopu na
nabonaboko,
meke lopu kote talotaṅa si rau vugo repere,’ gua si
asa.

⁸ Gua asa, ke pa keke rane mo si kote raza ia rina oza hire
sa vasileana nomana sana:

sa tinalotaṅa, sa soṅe, meke sa minate.

Meke kote ta sulu palae si asa pa nika.

Ura ṅiṅira hola sa Tamasa, sa Baṅara sapu va kilasia
si asa.

⁹ Meke pana ta sulu si asa, meke dogoria rina baṅara
tanisa kasia popoa saripu somanae koasa nana hahanana
binarabarata, meke somana tagotago sisigiti, si kote
kaboa na talotaṅa nia rini si asa.* ¹⁰ Meke kote turu pa

* 18:5 Zen 18:20-21; Zer 51:9

* 18:6 Sam 137:8; Zer 50:29

* 18:7 Ais

47:7-9 * 18:9 Izk 26:16-17

seseuna vasinahite si arini, sina matagutu nia rini sa nana tinasigiti. Meke kote zama guahe si arini:

‘Variva talota^{na} hola si goi na ⁿnati vasileana lavata!

Agoi Babiloni pu tagoa sa ⁿniraⁿira nomana, pude tagotago sisigiti.

Ura pa totoso papakana mo si kamo koa goi sa tinahuara!’
gua.

¹¹ Sari na tie holuholu pa kasia popoa, ba kote kabo na talota^{na} nia tugo rini si asa. Ura loke tie si kote holui sari na dia likakalae kamahire.* ¹² Loke tie si kote holu vagi sari na dia qolo, na siliva, na patu arilaedi, meke sari na vovoto davi. Meke gua tugo sari na poko lineni arilaedi saripu sage hola hinoludi, meke sari na poko ziⁿnara, pepolo, meke sapu ta pozae silika. Meke lopu boka holuholu ni rini sari doduru huda arilaedi, na boronizi, na aeana meke na patu noma hinoludi sapu ta pozae mabolo, meke sari doduru tiⁿito^{na} saripu ta tavetae livo elopaniti, meke na huda arilaedi.* ¹³ Meke saripu lopu ta holudi tugo, sari na sinamoni, na vina uququ ruqa huma^{na} lea, meke sa meresena sapu ta pozae moa. Meke saripu lopu ta holudi guana kolo vaeni, na oela sapu ta vagi pa vua huda olive, meke na palava leadi meke na huiti. Meke gua tugo sari na bulumakao, na sipi, na hose, meke sari na totopili pu babani rini, meke gua tugo sari na pinausu pu ta holudi.

¹⁴ Meke kote zama la guahe koa sa sari na tie holuholu: ‘Sari doduru likakalae pu hola okoro ni goi, meke sari na tiⁿito^{na} lomosodi pu hoke henahenai goi, meke na tiⁿito^{na} pu doⁿo lea hola, si ele ta ⁿonovala beto, ke lopu kote hite dogoro pulei goi si arini.’ ¹⁵ Meke sari na tie pu holuholu ni sari na tiⁿito^{na} sara, meke tago va sokusoku koari na dia tinavete holuholu koasa vasileana sana, si kote turu pa seseuna vasinahite si arini, sina matagutu nia

* 18:11 Izk 27:31,36   * 18:12 Izk 27:12,13,22

rini sa nana tinasigiti. Meke kote kabo na talota_{na} nia rini si asa:*

16 'Variva talota_{na} hola si agoi na _nati vasileana lavata.

Agoi pu pokopoko ni sari na poko lini_ni arilaedi,
poko zi_nara na pepolo,
meke tava sarie qolo, na patu noma hinoludi, meke
na vovoto davi!

17 Ba pa to_toso papakana mo si ta _novala beto sari doduru likakalae,' gua.*

Meke sari doduru koimata koari na vaka, na tie lulidi pa vaka, meke sari na tie tavetavete, saripu vagi poata koari na tinavete pa vaka, si kote turu pa seseuna vasinahite.

18 Meke sipu do_no la ia rini sa tu_nahana sa nika sapu sulua sa vasileana, si kote talota_{na} si arini, meke zama guahe: 'Namu loke vasileana hokara si arilaena keke_no_no gua sa _nati vasileana lavata hie,' gua si arini.* 19 Meke kote taburu ni kavuru rini sari na batudi, pude vata dogoro nia sa dia tinalota_{na}, meke kabo meke zama guahe:

'Variva talota_{na} hola,
sa _nati vasileana lavata.

Koasa nana tinagotago nomana,

si ele vagi va soku poata sari doduru pu ari dia vaka saripu hoke ene lamae pa lamana!

Ba pa to_toso papakana mo si ta huara beto sari doduru pu tagoi sa,' gua si arini.'**

20 Meke zama pule sa mateana, "Mi koa qetuqetu si gamu pa Ma_nauru,
meke gamu na tie te Tamasa, na apositolo, meke na poropita.

Ura huara betoa Tamasa sa popoa Babiloni,
sina ele _no_novala gamu sa si gamu.'**

* 18:15 Izk 27:31,36

* 18:17 Ais 23:14; Izk 27:26-30

* 18:18 Izk 27:32

* 18:19 Izk 27:30-34

* 18:20 Diut 32:43; Zer 51:48

²¹ Beto asa, si ovulu vagia keke mateana ninirana si keke patu nomana lavata, meke buli la nia sa pa lamana peava, meke zama guahe:

“Kaqu tava kilasa pa tinahuara nomana si pa Babiloni, sa nati vasileana lavata,
 kekenono gua sa patu nomana sapu ta buli gore la
 guahe pa lamana peava,
 pude lopu hite kaqu ta dogoro pule si asa.*

²² Lopu kaqu hite ta avoso pule koa goi sari na mamalainidi rina minikemike, na kinera tadi na tie, na kevukare meke na ivivu,
 meke gua tugo sari na tie pu munala huiti pa patu,
 pude tavete palava.

Meke lopu kaqu ta dogoro pule sari na tie pu bokadi tavetavete pa limadia.* *

²³ Namu lopu kote hite ta dogoro pule sa kalalasangana sa zuke koa goi,
 meke lopu kote hite ta avoso sari na mamalainidi rina koreo na vineki pu ta varihabae.

Sari na mua tie holuholu si koa ululu hola pa dia niniranira meke arilaedi pa kasia popoa.

Meke koasa kinohana sa mua hahanana kaleana na inoko'okoro sea
 si ta turana va sea sari doduru butubutu, koa sa mua vinakuvakutae kokohadi!” gua.

²⁴ Tava kilasa si asa sina ta zutu ni sa sari na eharadi ri doduru pu tava mate koasa:
 sari na tie te Tamasa, sari na poropita, meke sari doduru pu tava mate pa kasia popoa.*

---

* 18:21 Zer 51:63-64; Izk 26:21   * 18:22 Izk 26:13; Ais 24:8   * 18:22 Zer 7:34, 25:10   * 18:24 Zer 51:49

19

Sa Vinahesi pa Mañauru

¹ Beto asa, si avosi rau soku hola tie pa keke vinarigara lavata pa Mañauru, saripu velavela guahe:

“Vahesia sa nada Tamasa!

Ura Tanisa tugo sa tinaharupu, na vina lavata, meke sa ñinirañira.

² Meke sari Nana vinilasa si hinokara meke toñoto!

Ura ele va kilasia Sa sa vasileana sapu gua na maqota sapu ta gilana hola,

sapu ele turaña va sea ia sa sa popoa pepeso koasa nana hahanana barabarata.

Ke va kilasia Tamasa si asa, sina va matei sa sari Nana nabulu.”*

³ Meke velavela va ululae pule si arini, meke zama:

“Vahesia sa Tamasa!

Ura tuñaha sage sa nika pu lopu ari matena, sapu suluna sa vasileana nomana lavata sana.”*

⁴ Meke hoqa todoño sari ka hiokona made koimata ta ronuedi, meke sari ka made kurukuru toadi, meke vahesia rini sa Tamasa koasa Nana habotuana Bañara, meke velavela guahe si arini:

“Uve, gua tugo! Vahesia sa Tamasa!” gua si arini.

Sa Inevaña Vinarihaba Tanisa Lami

⁵ Meke vura mae koasa habotuana Bañara si keke mamalaiñi sapu zama guahe:

“Mada vahesia sa nada Tamasa, gamu doduru nana nabulu,

meke gamu doduru tinoni pu pamaña nia si Asa, hiteke na lavata,” gua.*

⁶ Meke beto asa si avosia rau si keke mamalaiñi, sapu guana mamalaiñina keke vinarigara lavata, meke guana

---

* 19:2 Diut 32:43; 2 Bañ 9:7 * 19:3 Ais 34:10 * 19:5 Sam 115:13

ovaṇadi rina tovovo vari tomotomoidi, meke guana pi-dalana sa paka maṇauru. Meke zama guahe si arini:

“Vahesia sa Tamasa!

Ura sa Nada Tamasa pu tagoi sari doduru ṇiniraṇira si na Baṇara!” gua.*

⁷ Mada koa qetuqetu si gita, mada va lavatia si Asa!

Ura ele kamo sa totoso vinarihaba tanisa Lami, meke ele va namanama sa Nana barikaleqe.

⁸ Meke sa poko lineni memelesina, na ṇedalana, meke viana si ta poni nia sa pude va sagea.

Ura sa poko lineni memelesina si na tinavete toṇotodi tadi na tie te Tamasa.

⁹ Meke zama mae koa rau sa mateana, “Mu kuberia sapu guahe: ‘Tamanae si arini pu ta ruvatadi koasa inevaṇa vinarihaba tanisa Lami,’ gua. Ura arini tugo sari na zinama hinokaradi te Tamasa,” gua sa mateana.*

¹⁰ Meke hoqa todoṇo pa nenena sa si rau, pude vahesia si asa. Ba zama au sa, “Lopu tavete gua asa! Arau si keke nabulu gua mo agoi, meke na nabulu turaṇadi ri na tasimu goi pu ele tuqe va nabua, meke tozi vura nia sa inavosona e Zisu Karisito. Mu vahesia mo sa Tamasa! Ura sa inavoso sapu tozia Zisu si na ṇatina sa kinorokorotae,” gua.

Sa Tie sapu Koi koasa Hose Kekeoro

¹¹ Meke dogoria rau ta tukelena sa Maṇauru, meke keke hose keorona si dogoria rau vasina. Meke Asa sapu koi koasa si ta pozae Ta Ronuena meke Hinokara. Meke pa tinōṇoto si varipitui ni Sa sari na tie, meke varipera si Asa koari na kana.* ¹² Sari na matana si gua tugo na huruṇu nika, meke sokudi toropae baṇara si va hakei Sa pa batuna. Meke ta kubere si keke pozapoza koa Sa,

* 19:6 Izk 1:24; Sam 93:1, 97:1, 99:1

* 19:9 Mt 22:2-3

* 19:11 Izk 1:1;

Sam 96:13; Ais 11:4

ba loke tie gilania si asa, ba Asa mo telena.* ¹³ Meke pokopoko nia Sa si keke poko doduru sapu ta poṅana pa ehara. Meke sa pozana Sa si sa Zinama te Tamasa. ¹⁴ Meke luli somanae koa Sa sari puku qeto minate lavata pa Maṅauru, meke pokopoko ni rini sari na poko lineni memelesidi, keoro meke viadi, meke koi dia koari na hose keorodi. ¹⁵ Meke vura pa ṅuzuna Sa si keke magu varipera ṅaruna, pude seke goreni Sa sari na butubutu. “Kote tagoi Sa sari doduru ṅiniraṅira pude baṅara ni sari doduru butubutu.” Kote va matei Sa si arini koasa tinaṅaziri nomana te Tamasa sapu tagoi sari doduru ṅiniraṅira, guana neti vurani Sa sari kolo vaeni koari na qurepi pa munamunalana.* ¹⁶ Pa Nana poko doduru meke pa pudapudana si ta kubere sa pozapoza sapu zama guahe: “Sa Nati Hiniva tadi na ṅati hiniva, meke sa Nati Baṅara tadi na baṅara,” gua.

¹⁷ Meke dogoria rau si keke mateana sapu turu nana koasa rimata. Meke velavela va ululae la si asa koari doduru kurukuru saripu tapuru la mae pa korapa gale-galeane, meke zama guahe:* “Mae, varigara mae koasa inevaṅa lavata te Tamasa! ¹⁸ Mae mamu gani sari na masadi ri na baṅara, na ṅati koimata tadi na puku tie varipera, meke sari na tie varane, sari na masadi rina hose, meke sari na tie pu koidi koa rini, meke sari na masadi ri doduru tie ta pausudi meke sarini pu lopu ta pausudi, hiteke na lavata!” gua.

¹⁹ Beto asa si dogoria rau sa kurukuru kaleana, meke sari na baṅara pa popoa pepeso, meke sari na dia qeto minate nomadi saripu varigara pude raza ia si Asa sapu koi koasa hose, meke sa Nana qeto minate. ²⁰ Meke ta tuqe vagi sa kurukuru kaleana, meke sa poropita kokohana,

---

* 19:12 Dan 10:6 * 19:15 Sam 2:9; Ais 63:3; Zol 3:13; Rev 14:20 * 19:17
Izk 39:17-20

pu zuka ia sa kurukuru kaleana, meke taveti sari na tinavete variva magasadi, meke sekesekei ni si arini pu vagia sa vina gilagilana sa kurukuru kaleana pa tinidia, meke vahesia sa bekuna sa kurukuru kaleana. Toadi meke ta okie la pa korapa kopi nika lerana sari kara, vasina huruu sa nai.* ²¹ Meke Asa sapu koi koasa hose si va matei sari na qeto minate tadirini pa Nana magu varipera sapu vurana pa nuzuna. Meke dena pata ni ri na kurukuru tapuru sari na masadi.

20

Keke Tina Vuaheni

¹ Meke dogoria rau si keke mateana sapu gore mae guana pa Manauru, meke tania nana pa limana sa viduluna sa tukutukuna sa pou sapu loke kokoina, meke keke seni mamatana. ² Meke tuqe vagia sa sa ratovo, sa noki pukeranena hola, sapu ta pozae sa Devolo, babe Setani, meke pusi vekoa sa, pude koa ta pusi pa keke tina vuaheni.* ³ Meke oki gore la nia sa mateana pa korapa pou sapu loke kokoina si asa, meke vidulu tukua na tokoro hukatia sa si asa, pude mani lopu sekesekei pule ni sari na butubutu, osolae hola tu sa keke tina vuaheni. Meke pa mudina tu asa, si kaqu ta rupaha si asa, meke tava maluara taloa pa totoso papakana mo.

⁴ Meke dogori rau sari na habotuana banara, meke sarini pu habotudi koarini, saripu tava malumu pude varipitui. Meke dogori tugo rau sari na maqomaqodi rini pu ele ta kupa palae batudi, sina tuqe va nabua, meke tozi vura nia rini sa inavosona Zisu, meke sa zinama te Tamasa. Lopu vahesia rini sa kurukuru kaleana, meke sa bekuna sa, babe vekoa sa vina gilagilana sa kurukuru kaleana pa raedia babe pa limadia. Somana tava banara

---

* 19:20 Rev 13:1-18   * 20:2 Zen 3:1

koē Karisito si arini pa keke tina vuaheni.* ⁵ Arini tugo si somana koasa tinuru pule kekenu tadirini pu matedi, ba sari tie matedi pule si lopu kaqu toa pule, osolae hola tu sa keke tina vuaheni. ⁶ Meke tamanae dia, na tava madi si arini pu somanae koa sa tinuru pule pa minate kekenu. Ura sa minate vina rua si loke nana niniraⁿira koa rini, sina lopu ta vala koasa vina kilasa koa holana, ba kaqu na hiama te Tamasa, meke te Karisito si arini. Meke kaqu koa baⁿara turaⁿia rini si Asa koasa Nana Binaⁿara pa keke tina vuaheni.

Tava Kilasa se Setani

⁷ Meke sipu hola sa keke tina vuaheni, si kaqu ta rupaha pa nana tinapusi se Setani. ⁸ Meke kaqu vura la sekesekei ni sa sari doduru butubutu pa kasia popoa, sari na butubutu pu ta pozae Qoqi meke Maqoqi. Meke kaqu varigara ni sa si arini pude varipera, meke sa ninaedi rini si gua tugo na onone pa masa.* ⁹ Meke ene karovia rini sa popoa pepeso, meke koa varilikohae nia rini sa vasina soti tadi na tie te Tamasa, sapu sa vasileana ta tataruena Tanisa. Ba kote gore mae pa Maⁿauru sa nika, meke sulu va mate betoi sarini. ¹⁰ Meke ta okie la pa korapa kopi nika lerana vasina huruⁿu sa nai, sa devolo sapu sekesekei ni si arini. Asa sa vasina sapu koa ia sa kurukuru kaleana, meke sa poropita kokohana, meke kote koa ta sigiti va kaleana si arini vasina, rane na boⁿi, meke ninae rane ka rane.

Sa Vinari Pitui Vina Betobeto

¹¹ Meke beto asa si dogoria rau si keke habotuna Baⁿara lavata sapu keorona, meke dogoria tugo rau si Asa sapu habotuna vasina. Meke govete nia sa maⁿauru na pepeso si Asa, meke lopu ta dogoro.* ¹² Meke dogori rau saripu matedi, hiteke na lavata, turu dia pa kenuna sa

* 20:4 Dan 7:9,22

* 20:8 Izk 7:2; Izk 38:2,9,15

* 20:11 Dan 7:9-10

habotuana Baṅara. Meke ta tukele sari na buka, meke keke pule si ta tukele sapu sa buka tinoa. Meke ta pitu saripu matedi, koari na tinavete saripu ele taveti rini, gua sapu ta kubere koari na buka. ¹³ Sari doduru tie matedi, meke sarini pu mate pa lamana meke sarini pu koa pa popoa Hedisi sa popoa tadi na tie matedi, si vura beto la meke koa vasina. Meke hopeke ta pitu sari doduru koari na dia tinavete saripu ele taveti rini, leadi na kaleadi. ¹⁴ Sa minate meke sa vasina tadi na tie matedi sapu ta pozae Hedisi, si ta okie la pa korapa kopi nika lerana. Asa tu sa minate vina rua. ¹⁵ Meke sari doduru pu lopu ta kubere pozadi koasa buka tinoa, si ta okie la pa korapa kopi nika lerana.

21

Sa Maṅauru Vaqurana meke sa Pepeso Vaqurana

¹ Meke dogoria rau sa Maṅauru vaqura meke sa popoa pepeso vaqura. Ura ele beto hokara sa Maṅauru kekenu, meke sa popoa pepeso kekenu. Meke loke lamana si koa.* ² Meke dogoria rau sa Vasileana Hope, sapu sa Zerusalemā vaqura, sapu korapa gore mae guana koe Tamasa pa Maṅauru. Meke tava namanama si asa meke doṅo lea hola, kekeṅoṅo guana barikaleqe sapu tava sari va leleana, pude aqa nia sa nana palabatu pa nana totoso varihaba.* ³ Meke avosia rau si keke mamalaiṅi sapu vura mae guana koasa habotuana Baṅara, sapu zama va ululae guahe: “Dotu, koa turaṅi Tamasa kamahire sari na tie. Uve, kote koa mo koa rini si Asa. Arini si kote na tie soti Tanisa, meke Asa tugo si kote na dia Tamasa.* ⁴ Meke kote puha pani Tamasa sari doduru kolomatadia, meke lopu kote mate babe kabo, meke loke dia tinalotaṅa, na

* 21:1 Ais 65:17, 66:22; 2 Pit 3:13
Izk 37:27; Liv 26:11,12

* 21:2 Ais 52:1, 61:10; Rev 3:12

* 21:3

tinasi giti sarini. Ura sari doduru vina tonoto koadi si ele beto hokara,” gua.*

⁵ Meke zama guahe si Asa sapu habotuna koasa habotuna Baṅara: “Dotu, va vaqurai Rau sari doduru tinitona!” Meke zama gua tugo he koa rau si Asa: “Mu kuberi si arini, sina hinokaradi meke ta ronuedi sari na zinama arini.”

⁶ Meke zama pule koa rau si Asa: “Dotu, ele gorevura beto hokara kamahire sari doduru! Arau tugo sa kekenu meke sa mumudi, sa pinodalaena meke sa vinabetona. Meke koa sa sapu memeha, si kote poni moka nia Rau sa kolo napo mae guana koasa bukaha tanisa kolo tinoa.*

⁷ Meke arini pu turu va nabu pa dia rinaṅerane osolae kamo sa vinabetona, si kote somana vagia sa kolo tinoa. Meke Arau si kote na dia Tamasa, meke arini si kote na tuqu.* ⁸ Ba saripu matamatagutu ni sari na ninovanovala na minate, saripu va guguedi, sari na tie huporo pu variva kurekuredi dia hahanana, sari na tie variva mate, tie vari riqihi na barabarata, tie vakuvakutaedi, sari na tie pu vahesi beku, meke sari doduru tie kokohadi, si kaqu tava kilasa beto koasa kopi nika lerana, vasina hurunu sa nai. Asa tugo sa minate vina rua,” gua si Asa.

Sa Zerusalema Vaqura

⁹ Meke keke ri ka zuapa mateana sapu vaquru hopeke taṅini sari ka zuapa baolo, pu siṅi i ka zuapa oza mumudi, si mae koa rau, meke zama: “Mae, maqu va dogoro nigo sa barikaleqe tanisa Lami,” gua. ¹⁰ Meke turaṅau sa mateana si rau koasa niniraṅira tanisa Maqomaqo Hope, meke sage la pa keke toqere nomana sapu ululu hola. Meke va dogoro nau sa sa popoa pa Zerusalema, sa Vasileana Hopena, sapu korapa gore mae guana koe Tamasa pa

---

* 21:4 Ais 25:8; Ais 35:10, 65:19 * 21:6 Ais 55:1 * 21:7 2 Samuela 7:14; Sam 89:26-27

Ma η auru.* ¹¹ Meke η edala si asa, sina koa koasa sa tinolava tanisa Tamasa. Meke sa kalalasangana sa vasileana si gua tugo na patu marilaena sapu via guana qelasi. ¹² Meke sa goba pa vari likohaena si moatana meke ululuna, meke ka manege rua sari na sasadana, meke ari ka manege rua sari na mateana pu kopudi ri na sasada, meke ta kubere koari na sasada sari na pozadi ri ka manege rua butubutu Izireli.* ¹³ Meke hopeke η eta sasadadi sari ka made kalina: ka η eta pa kali gasa rimata, ka η eta pa kali lodu rimata, ka η eta pa kali gede, meke ka η eta pa kali matao. ¹⁴ Meke sa gobana sa vasileana nomana si ta kuri koari ka manege rua patu sinokirae, meke ta kubere dia koarini sari na pozadi ri ka manege rua apositolo tanisa Lami.

¹⁵ Meke sa mateana pu zama koa rau si ta η inia nana pa limana si keke kolu padapadana sapu ta tavetae qolo, pude pada ia sa vasileana nomana, sari na sasadana, meke sari na gobana.* ¹⁶ Meke pada ia sa mateana koasa kolu padapadana sa vasileana nomana, meke keke η o η o puta sa gineledi ri ka made kalina, meke sa ululuna, na labena sa vasileana. Hopeke karua tina made gogoto kilomita* si arini. ¹⁷ Meke pada ia tugo sa mateana sa gobana, meke ka tolo η avulu onomo η ava sa ululuna. Meke toso pada ia sa mateana si asa, si tavetia sa sapu keke η o η o gua hoke padapada nia ri na tie. ¹⁸ Meke sa gobana si na patu η edala keke η o η o guana qelasi viana, ba sa vasileana lavata si ta tavete pa qolo sapu tava viana pa nika, sapu η edala keke η o η o guana qelasi viana.* ¹⁹ Meke sari na sinokiraedi rina gobana sa vasileana si tava sarie soku votivotiki patu

* 21:10 Izk 40:2   * 21:12 Izk 48:30-35   * 21:15 Izk 40:3   * 21:16
Sa gelena sa padapadana pa zinama Quriki si “keke tina karua gogoto sitedia”, meke “keke gogoto made η avulu made kiubiti” pa vesi 17. Gina sari na naba hire si na vina padapadae sapu hokoto valeana si asa.   * 21:18 Ais 54:11-12

marilaedi. Sa sinokirae kekenu si na patu nedala guana qelasi viana, meke sapu vina rua si na patu sapu bulu guana lamana peava, sa vina neta si na patu pepolo, meke sa vina made si na patu emerolo*. ²⁰ Meke sa vina lima si na patu gasigasi keoro meke bupara zinara, meke sa vina onomo si na patu zinara, meke sa vina zuapa si na patu meava, meke sa vina vesu si na patu beriolo*, meke sa vina sia si na patu topazi, meke sa vina manege puta si na patu karaesoparasi, meke sa vina manege eke si na patu sapu bulu guana manauru, meke sa vina manege rua si na patu ametiseti. ²¹ Meke sari ka manege rua sasada si hopeke ta tavetae keke vovoto davi nomana. Meke sa nati siranana sa vasileana si ta tavetae qolo mo sapu tava via pa nika sapu nedala guana qelasi viana.

²² Ba lopu dogoria rau sa Zelepade pa korapa vasileana. Ura sa Banara mo, sapu sa Tamasa pu tagoi sari doduru nniranira, meke sa Lami si sa Zelepade tanisa vasileana. ²³ Meke loke rimata na sidara va kalalasia sa vasileana. Ura sa Tamasa si nedala pa vari likohaena sa, meke sa Lami si na kalalasa tanisa.* ²⁴ Meke kote ene pa kalalasangana Sa sari na tinoni pa popoa pepeso, meke sari na banarana sa popoa pepeso si kote paleke lani sari na dia tinagotago na vina lavata koa Sa.* ²⁵ Meke sari na sasadangana sa vasileana si kote tukele doduru rane, meke lopu kote ta tuku, sina loke bonina sa vasina asa.* ²⁶ Meke kote paleke nuquru lani rini pa korapa vasileana sari na tinagotago na vina lavatadi rina tinoni tanisa popoa pepeso. ²⁷ Ba lopu kaqu hite nuquru la koasa vasileana sana si keke tinitona

* 21:19 Sa patu emerolo si buma guana kara mahi. * 21:20 Sa patu beriolo hie si buma guana elo kinu, sa patu topazi si meava guana hakua saganana, sa patu karaesoparasi hie si buma guana hakua makatana, meke sa patu ametiseti hie si pepolo guana vua leqata. * 21:23 Ais 60:19-20

* 21:24 Ais 60:3 * 21:25 Ais 60:11

bonina, babe na tie pu evaⁿia sapu gua variva kurekurena na kokohana. Ba arini mo pu ele ta kubere pozadi koasa buka tinoa tanisa Lami, si kaqu nuquru koasa vasileana sana.*

22

¹ Meke va dogoro nau sa mateana sa ovukuna sa kolo tinoa hola, sapu via valeana, meke totolo vura mae guana koa sa habotuana Baⁿara tanisa Tamasa meke sa Lami.*

² Meke totolo gore si asa pa kokorapana sa siraⁿa koasa vasileana. Meke pa karua taqelena sa ovuku si turu nana sa huda tinoa, sapu hoke vua ka manege rua totošo pa vuaheni, keke totošo pa hopeke sidara. Meke hoke ta salaⁿa ni rina butubutu tie sari na elona.*

³ Meke loketoⁿa hokara lineveleve si kote koa koasa vasileana asa. Sa habotuana Baⁿara tanisa Tamasa meke sa Lami si kote koa vasina, meke kote vahesia ri Nana nabulu si Asa.*

⁴ Kote dogoria rini sa isumatana, meke kote ta kubere pa raedi sa Pozana Sa. ⁵ Meke loke boⁿi si kote kamo vasina, ke lopu kote ta hivae koa rini sa kalalāsana sa zuke meke sa rimata. Ura sa Baⁿara, sa Tamasa mo si na dia kalalasa. Meke kote koa baⁿara ninae rane ka rane si arini.*

Sa Pinule Mae te Zisu

⁶ Meke zama mae guahe koa rau sa mateana: “Ta ronuedi meke hinokaradi sari na zinama pa buka hie. Sa Baⁿara, sa Tamasa pu ponía sa inavoso koari na poropita, si garunia sa Nana mateana, pude vata gilana nía koari Nana nabulu gua sapu lopu sana kaqu ta evaⁿa.”

⁷ Meke zama se Zisu: “Dotu, kote lopu sana atu kamo si rau! Tamanae tugo si arini pu va tabei sari na zinama kinorokorotae pa buka hie!” gua.

* 21:27 Ais 52:1; Izk 44:9

47:12 * 22:3 Zak 14:11

* 22:1 Izk 47:1; Zak 14:8

* 22:5 Ais 60:19; Dan 7:18

* 22:2 Zen 2:9; Izk

⁸ Meke arau Zone si avosi na dogori sari doduru pu gua hire. Meke sipu avosi na dogori rau sarini, si kokotu^u gore si rau pa nenena sa mateana pu ele va dogoro nau si arini pude qu vahesia si asa, gua. ⁹ Ba zama mae koa rau si asa: “Lokari, lopus tavete gua asa! Arau si na nabulu gua mo agoi, meke na nabulu turaⁿadi ri na tasimu pa rinaⁿeraⁿe sapu sari na poropita, meke sari doduru pu va tabei sari na zinama koasa buka hie. Mu vahesia mo sa Tamasa!” gua.

¹⁰ Meke tozi nau sa si rau: “Mu tozi vura ni sari na zinama korokorotae saripu ta kubere koasa buka hie, sina ele tata sa toso sapu kaqu ta evaⁿa saripu gua hire. ¹¹ Ke asa sapu tavete va sea si mani tavete va sea latu, meke asa sapu vahesi beku na evaⁿi sari na tinavete bonidi, si mani tavete va boni latu, meke asa sapu toⁿoto si mani taveti sari na tinavete toⁿotodi, meke asa sapu madina, si mani koa madi nono latu.”*

¹² Meke zama se Zisu: “Dotu, kote lopus sana atu kamo si Rau. Meke paleki Rau sari na pinia, pude poni sari na tie gua sapu garo koari na dia tinavete.* ¹³ Arau tugo sa kekenu meke sa mumudi, sa pinodalaena meke na vinabetona.*

¹⁴ Tamanae tugo si arini pu ele va via i sari na dia poko doduru, sapu sari na dia tinavete toⁿotodi, meke tava malumu pude nuquri sari na sasadana sa vasileana nomana, meke pude henai sari na vuana sa huda tinoa.*

¹⁵ Ba sarini pu lopus tava malumu pude nuquru koasa vasileana nomana, si sari na tie kaleadi, pu vakuvakutae, na vari riqihi, na barabarata, variva mate, vahesihesi beku, meke sari doduru tie pu qetu holani sari na zinama na tinavete kokohadi.”

* 22:11 Dan 12:10 * 22:12 Ais 40:10, 62:11; Sam 28:4; Zer 17:10 * 22:13

Ais 44:6, 48:12; Rev 1:8,17, 2:8 * 22:14 Zen 2:9, 3:22

¹⁶ Meke zama se Zisu: “Arau Zisu, si garunu atu nia koa gamu sa Qua mateana, pude tozia sa inavoso pa buka hie koari na ekelesia. Arau mo si Asa pu tuti gore mae guaqu koe Devita, meke Arau tugo sa pinopino habia nedalana,” gua si Asa.*

¹⁷ Sa Maqomaqo Hope meke sa Barikaleqe si zama koe Zisu: “Mu Mae,” gua. * Meke sari doduru pu avosi sari na qua zinama si madi zama: “Mu mae,” gua. Meke gamu doduru pu memeha, si mi mae. Meke sari doduru pu hiva, si madi napoa sa kolo tinoa sapu ta poni mokana.

Sari na Zinama Vina Betobeto

¹⁸ Arau, Zone, si va balau zonazona gamu si gamu doduru pu avosi sari na zinama korokorotae tanisa buka hie: Be keke tie si hoda lani pule kaiqa tona koarini, si kaqu tomo lani pule Tamasa koasa sari na oza pu ta kuberedi koasa buka hie.* ¹⁹ Meke be keke tie si vagi pani si kaiqa tona koari na zinama korokorotae koasa buka hie, si kaqu vagi pania tugo Tamasa sa nana hinia koasa vuana sa huda tinoa, meke koasa vasileana hopena, saripu ta tozi vurae koasa buka hie.

²⁰ Asa sapu tozi vura ni sari doduru pu gua hire si zama: “Leana, kote lopu sana atu kamo si Rau!” gua. Uve, mani gua tugo. Mae tu, Banara Zisu!

²¹ Sa tataru lopu ta nana kamona tanisa Banara Zisu Karisito si mani koa koa gamu doduru tinoni te Tamasa.

---

* 22:16 Ais 11:1,10   * 22:17 Ais 55:1   * 22:18 Diut 4:2, 12:32

Buka Hope

The Holy Bible in the Roviana language of the Solomon Islands

Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 24 Dec 2020 from source files dated 24 Dec 2020

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5